

XII luku

TUOTANTOVOIMIEN JA TUOTANTOSUHTEIDEN DIALEKTIikka

1. Tuotantosuhteiden riippuvaisuus tuotantovoimien luonteesta

Olemme todenneet, että aineellisten hyödykkeiden tuotannon kehityksen aste, tuotantotapa, määrää yhteiskunnan rakenteen. Tuotantotavan muuttuminen johtaa muutoksiin yhteiskuntarakenteessa, perusteellisiin sosiaalisiin uudistuksiin. Tämän yhteydessä muodostuu erittäin tärkeäksi kysymys, *mikä määrää tuotantotavan muutoksen?*

Paitsi että yhteiskuntatieteen on vastattava kysymykseen, mikä säättää yhteiskunnan piirteet, sen luonteen kunakin historiallisena ajankohtana, sen on myös annettava selitys siihen, mikä loppujen lopuksi määrää yhteiskunnan dynamiikan, sen kehityksen.

Kuten jo todettiin, on tuotantotapa tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden ykseys. Kumpi näistä tuotannon kahdesta puolesta on johtava, määräävä ja millainen on niiden vaikutus toisiinsa?

Tuotantotapojen kehityksen johtavana ja määräävänä puolelta ovat tuotantovoimat. Ne ovat yhteiskunnan aineellisen elämän kaikkein liikkuvien, kaikkein „levottomien”, keskeytymättä kehittyvä aines. Tämä perustuu itse aineellisen tuotantoprosessin olemukseen, siihen, että se tapahtuu keskeytymättä, sillä ihmiset eivät voi tulla toimeen ilman aineellisia hyödykkeitä. Tuotantovoimat ovat tuotannon aktiivisia, vallankumouksellisia aineita. Niiden kehityksestä riippuukin tuotantosuhteiden muuttuminen.

Tuotantovoimien kehitys muodostaa tuotantoprosessin sisällön ja tuotantosuhteet sen yhteiskunnallisen muodon. Dialektisen materialismin ajatus sisällön ja muodon kehityksen lainmukaisuudesta auttaa meitä ymmärtämään tuotantovoimien ja

tuotantosuhteiden kehityksen dialektiikkaa. Tuotantovoimat, jotka muodostavat tuotantoprosessin sisällön, määräävät tuotantosuhteiden luonteen, sen taloudellisen muodon, jossa tuotantoprosessi tapahtuu.

Yhteiskunnallisen tuotannon kehitysprosessissa muutos tapahtuu ensiksi tuotantovoimissa, ennen kaikkea tuotantokalustossa ja vasta sen jälkeen ihmisten tuotantosuhteissa.

Työvälineet eivät Marxin mukaan ole ainoastaan ihmistyövoiman kehityksen mitta, vaan myös niiden yhteiskunnallisten suhteiden osoitin, joiden vallitessa työ suoritetaan. „Yhtä tärkeä kuin luun jäännösten rakenne on hävinneitten eläinsukujen elimistön selville saamiseksi, ovat työvälineiden jäännökset hävinneitten yhteiskunta- ja talousmuodostumien tutkimiselle.”¹

Historia osoittaa, että mullistukset tuotannon tekniikassa ennemmin tai myöhemmin johtavat perinpohjaisiin muutoksiin yhteiskuntaelämässä. Niinpä siirtyminen kivisistä työkaluista metallisiin johti viimein alkukantaisen yhteisön hajoamiseen ja luokkayhteiskunnan syntyyn. Alkukantaisessa yhteisössä tuotantovoimat olivat siinä määrin kehittymättömät, että kaikki, mitä tuotettiin, kulutettiin. Ei ollut vielä minkäänlaista tuotteiden ylijäämää, jonka jotkut ihmiset olisivat voineet ottaa yksityiseen omistukseensa.

Työkalujen valmistus metallista, erityisesti raudasta, johti työn tuottavuuden huomattavaan kohoamiseen. Rautakirveen ja -lapion sekä juhtien vetämän rautavannaksisen auran käyttöönotto avasi laajoja mahdollisuuksia maanviljelyn kehitykselle. Metallisten työkalujen ilmaantuminen edisti myös käsityötuotantoa ja rakennustoimintaa.

Tuotantovoimien kehittyessä ihminen alkoi tuottaa enemmän kuin oli tarpeellista hänen välitöntä kulutustaan varten. Ilmaantui ylijäämää, lisätuotetta ja sen mukana tuli mahdolliseksi anastaa vieraan työn tuotteita. Silloin juuri syntyi yksityisomistus ja sen mukana omistuksellinen eriarvoisuus. Asia oli siinä, että tuotantovoimien kehittyessä työnjako alkoi yhä enemmän vaikuttaa tuotantoprosessiin, mikä kaivoi pois pohjan yhteisötuotannolta ja valmistettujen tuotteiden yhteisöomistukselta. Työnjaon mukana ilmaantui tuotteiden vaihto, ensin yhtei-

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, s. 191.

söjen, sitten erillisten tuottajien välillä. Yksityisen tuotannon ilmaantuminen merkitsi tuotantovälineiden yksityisomistuksen syntyä. Yksityisomistuksen pohjalla syntyi myös ihmisen harjoittama toisen ihmisen riisto.

Niin kauan kuin ihminen kykeni tuottamaan ainoastaan sen verran, mitä tarvitsi ravintoonsa, ei lisätuotetta ollut eikä myöskään riisto ollut mahdollista. Sotavangit joko surmattiin tai otettiin yhteisön tasavertaisiksi jäseniksi. Kysymys sotavangeista sai aivan toisen yhteiskunnallisen merkityksen, kun työn tuottavuus kasvoi ja lisätuotetta ilmaantui. Näissä oloissa tuli edulliseksi muuttaa vangit orjiksi. Köyhtyneet yhteisön jäsenet alkoivat joutua velkavankeuteen ja orjuuteen. Syntyi ihmisen harjoittama toisen ihmisen riisto, yhteiskunnan rakenne muuttui. Tällaiset olivat seuraukset työkalujen muuttumisesta ja työn tuottavuuden kohoamisesta.

Millainen vaikutus työkalujen muuttumisella on tuotantosuh-teisiin, on nähtävissä seuraavassa esimerkissä. Siirtyminen käsi-työstä koneelliseen tuotantoon johti kapitalistisen talousjärjes-telmän voittoon feodalismista. Jo feodalismien vallitessa alkoi ilmaantua verrattain suuria työpajoja, joita kauppiaat, koron-kiskurit ja rikastuneet mestarit perustivat. Kestämättä kilpailua suurten työpajojen kanssa käsityöläiset joutuivat taloudelliseen häviöön ja muuttuivat palkkatyöläisiksi. Yhteiskunnallisen työn-jaon ja tavarantuotannon kasvaessa tapahtui talonpoikaiston luokkakautuminen, sen hajoaminen maalaisporvaristoon ja maalaisproletariaattiin. Mutta feodaalisen tuotantotavan täy-dellinen muuttuminen kapitalistiseksi tuotantotavaksi tapahtui vasta koneiden ilmaannuttua ja uuden teknillisen työnjaon tultua voimaan tehtaan sisällä sekä palkkatyön joukkomittaisen käytön yhteydessä.

Mekaanisen kutomakoneen, kehruukoneen ja höyrykoneen keksiminen ja niiden mukana uudentyyppisen työläisen ilmestyminen aiheuttivat kokonaisen teollisen vallankumouksen. Nojau-tuen uusiin tuotantovoimiin porvaristo teki lopun feodaalisesta talousjärjestelmästä. Koneiden käyttöönotto antoi kapitalistihe suunnattomia etuisuuksia pientuotantoon verraten. Tämän joh-dosta voimistui pientuotannon häviöön joutuminen, tuottajien erottaminen tuotantovälineistä ja palkkatyöläisten armeijan muodostuminen. Konetekniikalla varustetun kapitalistisen suur-

tuotannon rinnalla ei voinut pitää puoliaan talonpoikien ja käsi-työläisten pientuotanto eikä maaorjien työlle perustuva rutinoitunut kartanotalous.

Porvarilliset sosiologit yrittävät kumota marxilaisen välttämän, että tuotantosuhteet ovat riippuvia tuotantovoimien kehityksestä, viittaamalla siihen, että siirtymiseen kapitalismista sosialismiin ei liity minkäänlaista mullistusta tuotantovälineiden kehityksessä. Mutta tämä perustelu on kestävätkön. Jokainen uusi tuotantotapa lähtee niistä tuotantovoimista, jotka ovat kasvaneet vanhan yhteiskunnan sisällä ja jotka eivät enää mahdu tuotannon kehitystä kahlehtivien vanhentuneiden tuotantosuhteiden puitteisiin. Kapitalistiset tuotantosuhteet nojasivat aluksi käsityömaisiin työkaluihin, joiden pohjalla muodostettiin suuria työpajoja ja manufaktuureja. Kapitalististen tuotantosuhteiden synty edelsi teollista mullistusta, joka oli alkuna tekniikan valtavalle kehitykselle. Mutta tekniikan kehityksen johdosta tapahtui feodaalisten tuotantosuhteiden hajoaminen ja syrjäyttäminen sekä porvarillisten tuotantosuhteiden pystyttäminen ja leviäminen. Feodalismin uumenissa kasvaneiden ja kapitalististen tuotantosuhteiden synnylle perustan muodostaneiden tuotantovoimien taso oli sellainen, että feodaaliset tuotantosuhteet alkoivat olla niille liian ahtaat. Tämän osoittivat kaikki feodalisminvastaiset vallankumoukset ja kapitalististen suhteiden voitto kaikkialla, yhdessä Euroopan maassa toisensa jälkeen. Sittemmin tämä prosessi ulottui myös Aasian maihin.

Sosialistinen tuotantotapa lähti aluksi niistä tuotantovoimista, jotka kapitalismi oli luonut. Kehittäen tekniikan uusimpia saavutuksia ja toteuttaen koko kansantalouden sähköistämistä sosialistinen yhteiskunta on luomassa uutta korkeatasoisempaa aineellista ja teknillistä perustaa, joka on välttämätön siirtymiselle kommunismiin. Tämä laadullisesti uusi aineellinen ja teknillinen perusta pohjautuu tieteen ja tekniikan korkeimpien saavutusten hyväksikäyttöön, tuotannon täysmekanisointiin ja automatisointiin sekä kemian ja atomienergian laajaan käyttöön.

Tuotantovoimien kehitystä seuraa siis tuotantosuhteiden muuttuminen.

Tuotanto voi esteettömästi kehittyä ainoastaan sillä ehdolla, että ihmisten väliset tuotantosuhteet vastaavat tuotantovoimien luonnetta. Mutta tätä vastaavaisuutta ei niiden välillä ole aina olemassa.

Tuotantovoimat ja tuotantosuhteet kehittyvät epätasaisesti eivätkä muutu samanaikaisesti. Tuotantovoimat kasvavat ja muuttuvat herkeämättä, mutta tuotantosuhteet, omistusmuodot eivät muutu joka päivä. Tuotantosuhteilla, muotona, on taipumus jäädä ja ne jäävätkin jälkeen sisällöstään, tuotantovoimien kehityksestä. Tämän seurauksena tuotantosuhteiden ja tuotantovoimien luonteen keskinäinen vastaavaisuus rikkoutuu ja syntyy

ristiriita: tuotantosuhteista tulee jarru, ne joutuvat ristiriitaan ja luokkayhteiskunnassa suoranaiseen yhteentörmäykseen tuotantovoimien kehityksen kanssa. Mutta tällä tavoin syntyneen epäsuhteen tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä täytyy ennemmin tai myöhemmin tulla poistetuksi. Sitä vaatii yhteiskunnan kehityksen ehdoton välttämättömyys. Jotta voitaisiin säilyttää hankitut tuotantovoimat, sivilisaation perusta, on uudistettava aikansa eläneet tuotantosuhteet ja luotava uudet, ts. saatettava tuotantosuhteet vastaamaan tuotantovoimien kehityksen luonetta, tasoa ja tarpeita.

Tuotantosuhteiden ja tuotantovoimien luonteen vastaavaisuuden laki ilmaisee tuotannon molempien puolien välttämätöntä yhteyttä ja keskinäistä riippuvaisuutta, tuotantosuhteiden, tuotannon yhteiskunnallisen muodon, riippuvaisuutta tuotantovoimista. Se on yhteiskunnallisen tuotannon kehityksen objektiivinen taloudellinen laki.

Tuotannon yhteiskunnalliset muodot (ihmisten tuotantosuhteet) ovat historiallisesti ohimeneviä, ne vaihtuvat taloudellisen kehityksen mukana. „Saavutettuaan tietyn kypsyyssasteen kukin historiallinen muoto joutuu hylätyksi ja jättää paikkansa korkeammalle muodolle”¹, sanoo Marx. Tuotantotapa siis kehittyy ja muuttuu syntyneiden ristiriitojen voittamisen kautta.

Kaikissa sosialismia edeltäneissä yhteiskuntamuodostumissa ovat tuotantovoimat ja tuotantosuhteet joutuneet aikanaan sovitamattomaan ristiriitaan, jonka lopuksi on ratkaissut yhteiskunnallinen vallankumous poistamalla aikansa eläneet tuotantosuhteet, jotka ovat muodostuneet yhteiskunnallisen kehityksen jarruksi. Tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välisen ristiriidan poistaminen avaa uusia mahdollisuuksia tuotannon kehitykselle.

Selvittäessään yhteiskunnan lainmukaista etenemistä kohti sosialismia V. I. Lenin kirjoitti nojautuen materialistiseen historiankäsitykseen: „Marx ja Engels olivat materialisteja. Silmäillessään materialistisesti maailmaa ja ihmiskuntaa he huomasivat, että samoin kuin kaikkien luonnon ilmiöiden pohjana ovat aineelliset syyt, niin ihmisyyhteiskunnankin kehitys määräytyy aineellisten voimien, tuotantovoimien kehityksestä. Tuotantovoimien kehityksestä riippuvat ne suhteet, joihin ihmiset asettuvat

¹ K. Marx, *Das Kapital*, III, Berlin 1957, S. 940.

toisiinsa nähden inhimillisten tarpeiden tyydyttämiseksi tarvittavien esineiden tuotannossa. Ja nämä suhteet sisältävät yhteiskuntaelämän kaikkien ilmiöiden, ihmisten kaikkien pyrkimysten, aatteiden ja lakien selityksen. Tuotantovoimien kehitys luo yksityisomistukseen nojautuvat yhteiskunnalliset suhteet, mutta nyt me näemme, miten tuo sama tuotantovoimien kehitys riistää enemmistöltä omaisuuden ja keskittää sen mitättömän vähemmistön käsiin. Se hävittää pois omistuksen, nykyisen yhteiskuntajärjestelmän perustan; se pyrkii itse samaan päämäärään, minkä sosialistit ovat itselleen asettaneet.”¹

Näin tuotantovoimien kehitys johtaa kapitalististen tuotantosuhteiden kiertämättömään tuhoon ja sosialismin voittoon.

2. Tuotantosuhteiden vaikutus tuotantovoimien kehitykseen

Tuotantosuhteet muuttuvat riippuen tuotantovoimien kehityksestä. Mutta mistä riippuu tuotantovoimien oma kehitys?

Tuotantovoimien kehitykseen vaikuttavat monet tekijät: maantieteellinen ympäristö ja asukastiheys, ihmisten tarpeiden kasvu ja yhä lisääntyvässä määrin tieteellisen tutkimuksen saavutukset jne. Mutta yksikään näistä tekijöistä ei ole tuotannon kehityksen perussyö, päävaikutin. Tuotannon kehityksen perusedellytyksenä ovat yhteiskunnan luomat tuotantovoimat. Tuotannon kehityksen perussyitä tulee etsiä ennen kaikkea itse tuotannosta eikä sen ulkopuolelta. Näitä syitä ovat tuotannon ainesten mm. tuotantovoimien ainesten keskinäinen dialektinen vuorovaikutus, niiden sisäiset ristiriidat ja pääasiassa tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden vuorovaikutus.

Kuten edellä sanottiin, tuotantoprosessissa ihmiset vaikuttavat heitä ympäröivään luontoon muuttaen sitä ja samalla muuttavat itseäänkin. Työprosessissa on käynnissä herkeämätön vuorovaikutus tuotantovoimien ainesten — tuotantokaluston ja ihmisten välillä. Kehittäessään työtottumuksiaan ja kartuttaessaan tuotannollista kokemusta ihmiset samalla parantavat tuotantokalustoa. Mutta uusi, yhä täydellisempi tuotantokalusto saa

¹ V. I. Lenin, Teokset, 2. osa, ss. 7—8.

aikaan sen, että ihmisten ammattitaito muuttuu, että itse tuotannon työntekijät jatkuvasti kehittyvät. Ja koska tuotantoprosessi on ihmisen ja luonnon välisen vuorovaikutuksen prosessia, sisältyvät siihen niin ollen tuotantovoimien kehitystä kannustavat syyt. Näiden syiden joukkoon kuuluu ihmisten pyrkimys helpottaa työtään ja lisätä toimeentulovälineitä parantamalla työkaluja.

Mutta nämä kiihokkeet vaikuttavat eri tavoin riippuen siitä, minkälaisessa yhteiskuntamuodossa aineellista tuotantoa harjoitetaan. Erilaisissa yhteiskuntamuodostumissa ja historiallisen kehityksen eri asteilla tuotantovoimat kehittyvät varsin erilaisella nopeudella. Tuotantovoimien kasvuvauhtiin ja niiden kehityksen luonteeseen on ratkaiseva vaikutus tuotantosuhteilla. Tuotantosuhteiden luonteesta riippuvat ne erikoislaatuiset taloudelliset lait, joiden mukaan tuotantovoimien kehitys tapahtuu jokaisessa yhteiskunta- ja talousmuodostumassa, ne liikkeellepanevat voimat, jotka edistävät kehitystä.

Tuotantosuhteet tuotannon yhteiskunnallisena muotona voivat avata enemmän tai vähemmän laajan liikkuma-alan tuotannon kehitykselle tai päinvastoin rajoittaa ja kahlehtia sitä. Jos tuotantosuhteet vastaavat tuotantovoimien luonnetta, ne antavat liikkuma-alan jälkimmäisten kehitykselle. Jos tuotantosuhteet ovat eläneet yli aikansa, joutuneet ristiriitaan tuotantovoimien kanssa, ne kahlehtivat näiden kehitystä.

Esimerkiksi alkukantaisen yhteisöjärjestelmän tuotantosuhteilla oli yhteiskunnan kehityksen alkuvaiheessa valtava edistyksellinen merkitys. Ilman yhteisöomistusta ja yhteisön harjoittamaa yhteistä tuotantoa ihmiset eivät olisi voineet elää eivätkä kehittää tuotantovoimiaan. Mutta tuotantovoimien kasvua ja työnjaon syventyessä tämä pienten eristyneiden yhteisöjen olemassaoloon sidottu tuotantosuhteiden muoto osoittautui aikansa eläneeksi. Se lakkasi vastaamasta tuotantovoimien kehitystä, hidasti ja jarrutti niiden kehitystä. Silloin syntynyt yksityisomistus muodostui perustaksi uusille tuotantosuhteille, jotka avasivat laajemmat mahdollisuudet työnjaolle ja työn yhteiskunnallistumiselle ja vastasivat paremmin tuotannon kehityksen vaatimuksia. Mutta yksityisomistuksen kehityksen dialektikka on sellainen, että sen synty toi tullessaan myös ihmisten taloudellisen eriarvoisuuden ja orjuuden.

Orjanomistusjärjestelmä kaikesta julmuudestaan huolimatta edusti yhteiskunnallisen kehityksen korkeampaa astetta. Tämän järjestelmän vallitessa sovellettiin laajassa mitassa yhteistoimintaa työssä, ts. yhdistettiin useiden työntekijöiden ponnistukset työprosessissa. On tunnettua, että yhteistyö antaa mahdollisuuden toteuttaa tehtäviä, joiden suoritus on mahdotonta erillään

työskenteleville ihmisille. Jo kaukaisessa menneisyydessä suoritettiin yhdistetyllä työllä esimerkiksi sellaisia tehtäviä kuin painavien esineiden nostamista, suurten rakennusten, suurten patojen, kastelukanavien, siltojen ja linnoituksen yms. rakentamista. Herodotoksen mukaan Keopsin pyramidin rakentamiseen osallistui ainakin 100.000 ihmistä.

Suurten orjanomistuskartanoiden, käsityöpajojen ja kaivosten ilmaantumisen sekä rakennustoiminnan kehitys muinaisessa maailmassa johti erilaatuisten työkalujen ja mekaanisten laitteiden luomiseen (vedennostolaitteet, mekaaniset välineet kivien ja malmin halkaisemista ja murskaamista varten, raskaiden esineiden nostamiseksi jne.). Mutta orjat eivät olleet kiinnostuneita työstä. He tarveliivat työkaluja, ja orjanomistajat antoivatkin heille ainoastaan kaikkein karkeatekoisimpia työvälineitä, joita ei voitu särkeä. Arkimedeen tärkeimpiä keksintöjä sovellettiin pääasiassa sotilaallisiin tarkoituksiin (kiven- ja keihäänheittokoneet, laitteet vihollisalusten kiinnioittamista ja upottamista varten rautakoukkujen avulla jne.). Heron Aleksandrialaisen nerokkaita mekaanisia rakennelmia käytettiin pääasiassa hoviväen hausuttamiseen (liikkuvien automaattien teatteri). Halpa orjatyö ei voinut edistää tekniikan juurtumista tuotantoon. Sellaisia olivat tuotantovoimien kehityksen ristiriidat orjuuden vallitessa.

Feodalismien aikana tekniikan kehityksen mahdollisuudet jossakin määrin paranivat. Maaorjatalonpojat suhtautuivat työvälineisiin omassa taloudessaan huolellisemmin kuin orjat, mutta verotyö tukahdutti kiinnostuksen tekniikan ajanmukaistamiseen. Koko keskiajan maataloudessa olivat pääasiallisina työkaluina puuaura, äes, kuokka, sirppi, viikate, harava, heinähanko, varsta, lapio ja kirves. Monimutkaisemmista välineistä käytettiin pyöräauraa. Hyvin laajaan käyttöön tuli ensin vesi- ja sitten tuulimylly. Teollinen käsityötuotanto alkoi yhä enemmän erottautua maanviljelyksestä, ja kun se oli verrattain vähän sidottu feodalismien kahleisiin, se menestyi huomattavasti. Erityisen tärkeätä oli uusien menetelmien soveltaminen raudan valmistuksessa, sulatusuunien ja rautavalimoiden ilmaantuminen. Mutta kokonaisuutena katsoen tekniikka feodalismien vallitessa kehittyi hitaasti.

Käyttämällä maaorjatyön asemesta vapaata palkkatyötä, kapitalismi aikaansai mullistuksen tuotannon tekniikassa ja kohotti koneiden avulla työn tuottavuutta. Nuori kapitalismi loi tuotantovoimien kehitykselle monin verroin suuremmat kiihokkeet verrattuna sitä edeltäneisiin yhteiskuntamuodostumiin. Kyltymätön voitonhimo, rikkauksien kasaantuminen ja kilpailu ajoivat kapitalisteja lakkaamatta parantamaan tekniikkaa ja laajentamaan tuotantoa. Kapitalismin vallitessa on tapahtunut valtava tuotannon yhteiskunnallistumisen prosessi. Kapitalistisen tuotannon kehitys on yhteydessä työnjaon syvenemiseen ja työntekijäin erikoistumisen kasvuun. Imperialismin kaudella suurten monopoliyhtymien synnyn tuloksena tuotanto on muuttunut yhä enemmän yhteiskunnalliseksi luonteeltaan. Mutta kapitalistinen tuotantovälineiden yksityisomistus asettaa yhä enemmän rajoituksia yhteiskunnallisten tuotantovoimien kehitykselle, häiritsee tuotannon suunnitelmallista järjestämistä kokonaisen maan mitassa ja maailmantaloudessa. Työnjako saa kapitalismin aikana yksipuolisen, kieroontkasvaneen luonteen; työläinen erikoistuu yhteen

harjoitettuun työvaiheeseen ja muuttuu koneen lisäkkeeksi tuotannon liukuhihnajärjestelmässä. Kapitalistit ottavat käyttöön uusia koneita ainoastaan silloin, kun ne lupaavat heille suurempia voittoja. He jarruttavat keksintöjen ja uusien menetelmien soveltamista, jos uusi tekniikka uhkaa heidän liikevoittoaan.

Sosialismissa luodaan ehdot tekniikan nopeammalle kehitykselle, sillä työtätekeville joukoille, tultuaan tuotannon isänniksi, on elinetujen mukaista kiinnostus mitä laajimmasta koneiden soveltamisesta, koska ne kohottavat työn tuottavuutta ja helpottavat ihmisten työtä. Sosialistinen tuotantotapa vapauttaa tekniikan kehityksen esteistä ja ristiriidoista, joita kapitalistinen talousjärjestelmä synnyttää.

Teknillisen kehityksen korkein aste nykyoloissa on tuotannon automatisointi. Automatisoinnin ansiosta voi yksi tai muutama työläinen ohjata useampia koneita tai mekanismeja. Automaation soveltaminen avaa työn tuottavuuden kasvulle ennen aavistamattomat näköalat. Sosialismin oloissa tuotannon automatisointi vastaa kansan elinetsuja, siitä tulee mahtava välikappale tuotantovoimien kehityksessä ja kulutustarvikkeiden runsauden luomisessa työtätekeviä varten. Laajamittaisen kommunistisen rakennustyön yhteydessä toteutetaan tuotannon täysautomatisointi siirtymällä yhä suuremmassa määrin automaattisiin työosastoihin ja tehtaisiin, jotka aikaansaavat työn tuottavuuden kohoamisen.

Sosialismin vallitessa tuotanto kaikin puolin yhteiskunnallistuu ja kehittyy järkiperäinen työnjako. Jos jo epävapaisissa oloissa suoritettu yksinkertainen yhteistyö synnytti uuden tuotantovoiman, niin sitä suurempi merkitys on sosialistisella yhteistyöllä. Toverillisen keskinäisavun ja sosialistisen kilpailun oloissa yhteistyö kohottaa suuresti työn tuottavuutta. Työläisten kulttuuri- ja teknillisen tason kohoamisen perusteella voitetaan vanhan työnjaon vaaralliset seuraukset. Vanha työnjako näet kahlehti ihmiset eliniäkseen suorittamaan yhtä ainoata erillistä tehtävää. Luonnottoman erikoistumisen asemesta kehittyy sosialismin vallitessa yleisen ja polyteknillisen sivistyksen kasvun ansiosta korkea teknillinen ammattitaito.

Nykyoloissa on eräs tehokkaimmista työnjaon ja työn yhteiskunnallistamisen muodoista erikoistuminen ja yhteistointi teollisuudessa, järkiperaisten tuotannollisten yhteyksien

luominen eri tuotantolaitosten välille. Erikoistuneiden tehtaiden kehittäminen samantyyppisten tuotteiden valmistamiseen, koneenosien ja valmisteiden standardisoiminen tekevät mahdolliseksi niiden joukkotuotannon. Kehittyneissä kapitalistisissa maissa sovelletaan laajassa mitassa näitä työn tuottavuuden kohottamisen muotoja, mutta suurimman tehon ne voivat antaa suunnitelmallisesti järjestetyssä sosialistisessa taloudessa. Erikoistumisen ja yhteistoiminnan kehitys ja myös samankaltaisten tuotantolaitosten tarkoituksenmukainen yhdistäminen muodostavat erään tärkeimmistä teknillisen edistyksen ehdoista tiellä kohti kommunismia.

Tuotantosuhteilla on siis ratkaiseva vaikutus tuotantokaluston kehittämiseen, työn organisointiin ja työvoiman kehitykseen. Uudet tuotantosuhteet ovat otollisemmat tuotantokaluston ajankukaistamiselle, tekniikan edistymiselle, yhteistoiminnalle ja työnjaolle. Mutta tuotantosuhteiden vaikutus tuotantovoimien kehitykseen ei esiinny ainoastaan tässä. Tuotantosuhteiden tyyppistä riippuvat ne aineelliset kiihokkeet, jotka panevat liikkeelle tuotantoon osallistuvat ihmisjoukot.

Tuotantosuhteiden luonne tuntuu ennen kaikkea suoranaisten tuottajien suhteessa työhön, heidän kiinnostuksensa asteessa työn tuottavuuden kohottamiseen. Uudet tuotantosuhteet tavallisesti voimistavat enemmän tai vähemmän työntekijäin kiinnostusta työn tuottavuuden kohottamiseen. Maaorjatalonpojat olivat orjiin verrattuina kiinnostuneempia työn tuottavuuden kohottamisesta, sillä osan ajasta he työskentelivät itseään varten, omassa taloudessaan, ja pyrkivät lisäämään tuotantoa. Mutta koska he työskentelivät suurimman osan ajasta ilmaiseksi tilanherralle, tapahtui työn tuottavuuden kohoaminen feodaalisessa yhteiskunnassa perin hitaasti. Kapitalismin oloissa työläinen on epäilemättä paljon kiinnostuneempi työstään kuin oli maaorjatalonpoika, sillä palkkatyöläiset saavat työpalkkaa, joka tavallisesti riippuu työsuorituksesta. Sen vuoksi työläiset ovat osittain kiinnostuneita työn tuottavuuden lisäämisestä. Mutta koska heitä tällöin riistetään ja suuren osan heidän työnsä tuotosta ottaa kapitalisti itselleen, niin heidän kiinnostuksensa työn tuottavuuden kohottamiseen on rajoitettu.

Antagonistisissa yhteiskuntamuodostumissa ovat riistäjäjoukot hallitsevana ja määräävänä voimana tuotantosuhteiden

järjestelmässä. Sen vuoksi ei tuotantosuhteiden vaikutus tuotantovoimien kehitykseen voi toteutua näiden luokkien ohi. Yhteiskunnallisen tuotannon kehitykselle on suuri merkitys sillä, missä määrin nämä luokat käyttävät lisätuotetta laajentaakseen tuotantoa ja missä määrin lisätäkseen omaa kulutustaan.

Orjanomistajat muinaisessa maailmassa ja keskiaikana feodaaliherrat kilpailivat keskenään rikkauudessa ja ylellisyydessä pyrkien pusertamaan työtätekevilta mahdollisimman paljon lisätuotetta turvautumalla mitä julmimpiin riistokeinoihin. Despoottisten menettelytapojen avulla toteutettiin silloin rikkauksien kasaamista ja tuotantovoimien kehittämistä. Mutta talouden ollessa luontoistaloutta ja tuotantovoimien ollessa alhaisella tasolla orjanomistajat ja myöhemmin feodaalit käyttivät lähes koko lisätuotteen kulutukseen tai kulutustarvikkeiden ja ylellisyysesineiden kasaamiseen, mutta verrattain vähän tuotannon laajentamiseen.

Tuotannon kiihokkeena on kapitalisteille voiton tavoittelu, mutta he eivät voi saavuttaa tätä päämääräänsä laajentamatta ja parantamatta tuotantoa. Tästä johtuu se suuri historiallinen osa, jota porvaristo on esittänyt tuotantovoimien kehityksessä. „Kommunistisen puolueen manifestissa” Marx ja Engels totesivat: „Vajaat sata vuotta kestäneen luokkaherruutensa aikana porvaristo on luonut enemmän ja jättiläismäisempiä tuotantovoimia kuin kaikki edelliset sukupolvet yhteensä.” Voiton ja ylivoiton tavoittelu, pohjaton kasaamisen halu¹ ja kilpataistelu ovat niitä mahtavia tuotannon kehittämisen kiihokkeita, jotka kapitalismi loi. Nämä kiihokkeet vaikuttivat tehokkaimmin siihen asti, kunnes tuotantovoimat kasvoivat porvarillisten tuotantosuhteiden puitteiden ylitse, vaikka eivät ne ole kadonneet nykyaikaiseenkaan kapitalismin oloissa. Mutta nykyisin ne johtavat yhä enemmän paitsi tuotantovoimien kehitykseen, myös niiden tuhoutumiseen. Yksi nykyaikaisen porvarillisen yhteiskunnan loismaisuuden ilmauksista on hallitsevien luokkien mieletön ylellisyys, joka jättää orjanomistajat ja feodaalit kauas jälkeensä yhteiskunnallisten rikkauksien tuhlaamisessa.

Sosialististen tuotantosuhteiden voimaansaattaminen hävittää sellaiset tuotannon kehityksen kiihokkeet kuin kapitalistisen

¹ Spinoza sanoi, että rahan paras ominaisuus on sen määrä. Kaikkien maiden kapitalistien yhteinen totuus on: rahaa ei milloinkaan ole liian paljon.

voitontavoittelun ja kilpataistelun, mutta luo uudet verrattomasti paljon voimakkaammat kiihokkeet. Sosialismin vallitessa ei ole riistoa, kaikki ihmiset tekevät työtä itseään ja omaa yhteiskuntaansa varten, ja siksi kaikki ovat kiinnostuneita tuotannon kohoamisesta. Työntekijäin yhteiskunnallinen kiinnostus työn tuottavuuden yleisestä kohottamisesta on sopusoinnussa heidän henkilökohtaisen kiinnostuksensa kanssa, joka perustuu työn mukaan suoritettavan jaon sosialistiselle periaatteelle. Kommunismin rakentamisen prosessissa nojaa tuotannon kehitys korkeiden tuotannollisten saavutusten aineellisiin ja moraalisiin kiihokkeisiin. Työn aineellisten ja moraalisten kiihokkeiden oikealla tavalla yhdistäminen on suuri rakentava voima kommunismin puolesta käytävässä taistelussa.

Näin siis tuotantosuhteiden perinpohjaisten muutosten ohella muuttuvat tuotantovoimien kehityksen yhteiskunnalliset ehdot. Muutoksen kokevat myös tämän kehityksen lait, jotka ovat omaperäiset kussakin yhteiskunta- ja talousmuodostumassa. Vanhojen tuotantosuhteiden hävittäminen ja uusien pystyttäminen avaa laajan liikkuma-alan tuotantovoimien kehitykselle ja luo uudet kiihokkeet, liikkeellepanevat voimat, jotka jouduttavat kehitystä.

Tämän voi havaita minkä maan historiasta tahansa. USA:ssa vallitsi 19. vuosisadan puoliväliin asti orjuus. Amerikkalaiset plantaasinomistajat riistivät julmasti neekeriorjia, jotka olivat tuomitut näännyttävään raadantaan. Mutta koneiteollisuuden vuosisadalla orjanomistusjärjestelmä alkoi olla tuotannon kehityksen haittana ja teknillisen edistyksen esteenä. Yhdysvaltain kansalaissodan tuloksena orjuus tuli pääpiirteissään hävitetyksi, mikä vapautti tuotantovoimat niitä kahlehtineesta plantaasinomistusjärjestelmästä ja avasi laajat mahdollisuudet niiden kehitykselle.

Vielä paljon havainnollisemmin ilmeni tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden vastaavaisuuden lain vaikutus Venäjällä. 19. vuosisadan Venäjä jäi aikansa eläneen maaorjajärjestelmän rasittamana teknillisessä ja taloudellisessa kehityksessään paljon jälkeen monista Euroopan maista. Maaorjuuden lopettamisen jälkeen maan taloudellinen kehitys nopeutui, kehittyi pitkälle keskittynyt suurteollisuus. Mutta feodalismin jäänteet yhdessä monopolipääoman sarron kanssa hidastivat maan kehitystä ja

pakottivat sen jäämään edelleenkin jälkeen kehittyneistä kapitalistisista maista. Sosialistinen vallankumous hävitti nämä esteet, loi uudet, sosialistiset tuotantosuhteet ja avasi tuotantovoimien kehitykselle rajattoman liikkuma-alan.

Sosialismissa piilee ehtymättömiä mahdollisuuksia tieteelliselle ja teknilliselle edistykselle. Ei ole sattuma, että USA, kapitalismin tärkein ja johtava maa, käytti ensimmäisenä atomiasetta pudottaen atomipommit japanilaisten kaupunkien Hiroshiman ja Nagasakin rauhallisten asukkaiden päälle ja että Neuvostoliitosta, sosialismin maasta, tuli maailman ensimmäisen atomivoimalaitoksen syntymämaa. Siinä näkyy historiallinen lainmukaisuus.

Tarkastelemme seuraavassa yksityiskohtaisemmin tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden dialektista vuorovaikutusta kapitalistisen ja sosialistisen tuotantotavan kehityksessä.

3. Ristiriitujen kehitys tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä kapitalismin vallitessa

Kapitalismin tuotantosuhteiden perustan muodostaa tuotantovälineiden kapitalistinen yksityisomistus, jota käytetään palkkatyöläisten riistämiseen. Erotukseksi feodaalisen yhteiskunnan luontoistaloudesta kapitalismi on tavarantuotantoa sen korkeimmalla kehitysasteella, jolloin myös työvoima muuttuu tavaraksi. Työläisten ja tuotantovälineiden välissä on kapitalistinen yrittäjä. Ennen työvoimansa käyttämistä on tuottajan pakko myydä se tuotantovälineiden omistajalle, kapitalistille.

Siirtyminen feodaalisesta järjestelmästä kapitalistisiin tuotantosuhteisiin oli historiallisesti edistyksellinen tapahtuma. Kapitalismi avasi tuotantovoimien kehitykselle paljon suuremmat mahdollisuudet kuin feodalismi, keskitti tuotannon suuriin yrityksiin ja edisti tekniikan kehitystä. Tavarantuotannon kasvu hävitti luontoistaloudelle ominaisen talouksien ja talousalueiden eristyneisyyden ja sulkeutuneisuuden, yhdisti paikalliset markkinat yhtenäisiksi kansallisiksi ja sitten maailmanmarkkinoiksi.

Tuotanto saa kapitalismin vallitessa yhä enemmän yhteiskunnallisen luonteen, mutta tuotantovälineet jäävät yksityisomistukseen. Siksi tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja

yksityisomistukseen perustuvan omistusmuodon välillä syntyy ristiriita. Pientuotannossa yrittäjä omisti oman työnsä tuotteen, kun sen sijaan kapitalismin aikana tuotantovälineiden omistaja anastaa itselleen vieraan työn tuotteen. Omistuksen entinen yksityinen muoto, jonka edellytyksenä oli erillisten tuottajain yksityistuotanto, säilyi tuotannon yhteiskunnallistumisen kasvaessa. Tähän epäsuhteeseen sisältyy kapitalismin pääristiriita. Tämä ristiriita on jo kehittynyt yhteentörmäykseksi tuotantovoimien ja kaikkien kapitalististen tuotanto-, vaihto- ja jakosuhteiden välillä.

Suurempaa liikevoittoa tavoitellessaan kapitalistit laajentavat tavaroiden tuotantoa, ottavat käytäntöön uusia koneita ja lisäävät työn voimaperäisyyttä. Tämän johdosta kärjistyy väistämättömästi ristiriita kapitalistien rajattoman tuotannon laajentamispyrkimyksen ja kansanjoukkojen riistosta sekä turvattomuudesta aiheutuvan rajoitetun kulutuksen välillä. Tämän tuloksena muodostuu ajoittain tavaroiden ylijäämää, vaikka samaan aikaan laajat väestöjoukot elävät huutavassa puutteessa. Kapitalismi synnyttää liikatuotannon taloudellisia pulia ja joukkotyöttömyyttä, jotka johtavat valtavaan tuotantovoimien tuhlaukseen. Pulien seurauksena suljetut tehtaat ja erotetut työläiset poistuvat toimivien tuotantovoimien piiristä. Talouspulat merkitsevät ainoastaan väliaikaista ratkaisua ristiriidoille, jotka kasaantuvat yhä uudelleen ja esiintyvät sitten uudella voimalla. Pulat johtavat tuotantovoimien suunnattomaan tuhlaukseen ja antavat samalla sysäyksen tekniikan jatkuvalla kasvulla, tuotannon kehitykselle sekä työn yhteiskunnallistumiselle.

Imperialismin kaudella on tapahtunut kapitalismin perusristiriidan, tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja kapitalistisen omistusmuodon välisen ristiriidan jatkuvaa kärjistymistä. Imperialismin taloudellisena peruserikoisuutena on suuryrittäjien monopoliliittojen herruus. Nämä kapitalistien liitot keskitävät käsiinsä tavaroiden tuotannon ja markkinoinnin kokonaisuella teollisuuden alalla, jopa monilla lähekkäin olevilla aloilla-kin ja ovat monopoliasemassa. Monopoliyhtymät muodostuivat vapaasta kapitalistisesta kilpailusta syntyneen tuotannon keskittymisen, monilukuisten pienten ja keskisuurten yrittäjien häviön seurauksena. USA:ssa muodostivat pienten ja keskisuurten yritysten omistajat yhdessä työkykyisten perheenjäsentensä kanssa

v. 1870 koko työkykyisestä väestöstä 40,4%, mutta v. 1954 vain 13,3%. Toisen maailmansodan edellä 250 jättiläisyhtymää keskitti käsiinsä noin $\frac{2}{3}$ USA:n jalostusteollisuuden kaikista tuotannollisista voimavaroista. Neljän amerikkalaisen monopoliyhtymän käsissä on $\frac{2}{3}$ kaikista rautamalmikaivoksista ja kolmen konsernin osalle lankeaa yli $\frac{4}{5}$ kuparikaivoksista. Kapitalistiset yhtymät sanelevat raaka-aineiden ja valmiiden tavarain hinnat, säättävät työpalkkojen tason, määräävät teknillisistä löydöistä ja keksinnöistä, koska niillä on monopoliasema, hallitseva ja kaikkivaltainen asema tuotannossa ja markkinoilla. Monopolistit saavat suunnattomia voittoja siirtomaista ja riippuvaisuuteen alistetuista maista sekä rajantakaisista pääomansijoituksistaan. Erityisen helposti ja nopeasti hyötyvät kapitalistit asevarustelusta. Kymmenet miljardit dollarit virtaavat keskeytymättä tykki-, lentokone-, kemia-, atomi-, laivanrakennus- ja muiden tämänkaltaisten kapitalistisen teollisuuden alojen „kuninkaiden” taskuihin. Sellaisin keinoin kapitalistien onnistuu saada enimmäisvoittoja.

Kapitalistien monopoliyhtymillä, jotka kuvastavat tuotannon jatkuvaa yhteiskunnallistumista kapitalismin pohjalla, on selvästi monia etuisuuksia erillisiin yrittäjiin verraten. Monopoleille on mahdollista tehdä suuria pääomansijoituksia valtaviin tuotantolaitosten rakentamiseen ja teollisuuden teknilliseen uudistamiseen. Mutta samanaikaisesti monopolit pidättävät teknillistä edistystä; ne ostelevat uusien keksintöjen patenteja ja hautaavat monia niistä kassaholveihinsa. Monopolit ottavat käyttöön uutta tekniikkaa ainoastaan silloin, kun ne uskovat saavansa sen avulla ylivoittoa.

Tuotantovoimien kehitys kapitalismin aikana tapahtuu sovitamattomien ristiriitojen kärjistyessä ja johtaa työtätekevien riiston voimistumiseen. Koneesta, jonka oivallisen voiman avulla voitaisiin vähentää, helpottaa ja hedelmällistää ihmistyötä, tulee kapitalististen suhteiden vallitessa työläisten aseman huonontamisen välikappale. Työn tuottavuuden tavattoman kohoamisen aiheuttanutta liukuhihnatuotantoa kapitalistit käyttävät hyväkseen työvauhdin hirvittäväksi nopeuttamiseksi, joka lyhyessä ajassa murtaa työläisen fyysiset ja henkiset voimat.

Viimeisen puolen vuosisadan kuluessa on ihmiskunnan tuotantovoimien kehitykselle ollut tunnusomaista kaikkien talous-

alojen sähköistämisen valtava kasvu, ilmailun, radiotekniikan ja kemian edistys, tutkan ja telemekaniikan ilmaantuminen sekä atomienenergian löytö. Mutta kapitalismin oloissa tekniikka muodostuu usein työtätekevän ihmisen viholliseksi. Kapitalismi käyttää tieteellisiä löytöjä ja teknillisiä keksintöjä työn ihmisten orjuuttamiseen, tuhoisten sotien valmisteluun ja käymiseen. Ei ole sattuma, että lännessä on tullut muotiasiksi ja päivän puheenaaiheeksi kysymys „ihmisestä ja tekniikasta”. Jopa kuuluu sellaisiakin ääniä, että tekniikka on pahasta. Paha on siinä, että tekniikka on kapitalistien käsissä. Tekniikan suunnattomasta kehityksestä huolimatta on kapitalistinen talousjärjestelmä kyvytön tyydyttämään miljoonien työtätekevien minimaalisia elämäntarpeita kaikkein kehittyneimmissäkin kapitalistisissa maissa.

Nykyisin tapahtumassa oleva tieteellis-teknillinen vallankumous, jolle on luonteenomaista tuotannon automatisointi, elektroniikan, kemian ja muiden suurten tieteellisten ja teknillisten saavutusten kehitys sekä tulevana näköalana atomivoiman yhä laajempi käyttöönotto, antaa mahdollisuuden tuotantovoimien suunnattomalle nousulle. Mutta se syventää yhä enemmän kapitalistisen yhteiskunnan ristiriitoja ja asettaa sen uusien, ratkaisemattomien pulmakysymysten eteen. Kapitalismin tuotantosuhteet ovat liian ahtaat tieteellis-teknilliselle vallankumoukselle, ne ovat yhteensopeutumattomat nykyaikaisten tuotantovoimien yhteiskunnallisen luonteen kanssa.

Kapitalistisen tuotannon automatisointi tekee tarpeettomaksi suuren osan aikaisemmin käytetystä työvoimasta ja uhkaa ennen kuulumattomalla joukkotyöttömyydellä. Laajojen työläiskerrostien eteen nousee aaveen tavoin vaara tulla nykyaikaisten koneiden poistunkemiksi, samoin kuin aikoinaan kävi käsityöläisille höyrykoneen ilmaantuessa. Automaattista ohjausta ja valvontaa tuotannossa toteuttavien kojeiden sekä matematiikkakoneiden käytön yleistyminen johtaa teknillisen henkilökunnan ja konttorityöntekijäin lukumäärän jyrkkään supistumiseen ja asettaa työttömyyden ongelman kaikessa kärkevytydessään näiden sivistyneistön kerrostien eteen.

Tieteen ja tekniikan saavutusten soveltaminen maataloudessa on aiheuttanut kapitalistisesti kehittyneillä maatalousalueilla tuotannon jyrkkää nousua. Tästä johtuva maataloustuotteiden

tukkuhintojen lasku on vieläkin enemmän huonontanut jälkeenjääneiden maatalousalueiden asemaa, lisännyt työtätekevän väestön kurjuutta ja puutetta. Teknillinen edistys maataloudessa voimisti tuotannon keskittymistä ja pientuottajien häviöön joutumista. Yksistään vuodesta 1940 vuoteen 1954 farmien lukumäärä USA:ssa supistui 6.097.000:sta 4.782.000:een, eli lähes 20%:lla. Tämä farmarien häviöön joutuminen ja lukumäärän supistuminen jatkuu.¹

Monopoliin herruuden vallitessa lisääntyy teollisuuden eri alojen ja myös eri kapitalististen maiden kehityksen epätasaisuus. Teollisuuden eräät alat kehittyvät muita nopeammin, toiset maat menevät edelle, toiset jäävät jälkeen.

Teknillinen edistys monopolistisen kapitalismin vallitessa on luonteeltaan äärimmäisen ristiriitainen. Kun tietyissä puitteissa vahvistetaan monopolihinnat ja rajoitetaan kilpailua, katoavat teknillistä edistystä kannustavat motiivit sekä ilmaantuvat pysähdys- ja mätänemistendenssit. Mutta kapitalistiset monopolit eivät voi täydellisesti poistaa kilpailua kotimarkkinoilla eikä maailmanmarkkinoillakaan. Koska jää olemaan mahdollisuus alentaa tavaroiden tuotantokustannuksia ja lisätä voittoja soveltamalla uutta tekniikkaa, säilyy myös pyrkimys teknilliseen edistykseen. Tulee ottaa huomioon myös se, että taloudellinen kilpailu kasvavan sosialistisen maailman talousjärjestelmän kanssa pakottaa kapitalisteja nopeuttamaan teknillisten keksintöjen soveltamista.

Kapitalismin yleinen kriisi ei merkitse täydellistä pysähdystä eikä keskeytymistä tuotannon kehityksessä, teknillisen edistyksen loppumista. „Olisi virheellistä ajatella”, kirjoitti Lenin, „että tämä mätänemistendenssi sulkee pois kapitalismin nopean kasvun; ei, teollisuuden erinäiset alat, porvariston erinäiset kerrokset, erinäiset maat tuovat imperialismiin kaudella esiin suuremmalla tai pienemmällä voimalla milloin toisen, milloin taas toisen näistä tendensseistä.”²

Teknillinen edistys kärjistää ristiriitaa tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja yksityisen omistumuodon välillä. Tuotannon automatisointi, synteettisten aineiden teollisuuden kehitys ja

¹ Yksinomaan 8 vuoden kuluessa (1952—1960) lakkasi olemasta („jäädettiin”) noin miljoona farmaria.

² V. I. Lenin, Teokset, 22. osa, s. 290.

atomienergian käyttö vaativat suunnattomia pääomansijoituk-
sia ja yhä korkeampaa tuotannon keskittymistä. Kaikki tämä
synnyttää tuotannon jatkuvan yhteiskunnallistamisen ongelman,
mutta yksityisomistus on sen esteenä. Jo talouden sähköistämi-
nen on törmännyt kapitalistisen omistuksen ahtaisiin puitteisiin,
jotka häiritsevät energiavarojen järkipäristä käyttöä koko
maan ja vielä enemmän useiden maiden mitassa. Tuotannon
täyskoneellistamisen ja automatisoinnin kehitykselle sekä atomi-
energian rauhanomaiselle käytölle asettaa kapitalistinen omistus
vielä suurempia esteitä. Kapitalismi kokonaisuudessaan kahleh-
tii yhä enemmän nykyaikaisten tuotantovoimien kehitystä. Tämä
kehitys saa yhä enemmän antagonistisen ja tuhoisan luonteen.

Nykyaikaisen kapitalismin oloissa voidaan havaita pyrki-
mystä asettaa taloudellisten voimien valtoimen temmellyksen
sijaan valtiollinen talouden sääntely. Tämä ilmenee yrityksessä
„suunnitelmallistaa” taloutta ja jopa „kansallistaa” erinäisiä
teollisuudenaloja. Yksityistaloudellinen kapitalismi alkaa yhä
enemmän vaihtua valtiomonopolistiseen kapitalismiin. Peruste-
taan kansainvälisiä valtiomonopolistisia yhtymiä, kuten esimer-
kiksi Euroopan hiili- ja teräsyhteisö, Euroopan talousyhteisö ja
EURATOM. Tällä perusteella porvarilliset ideologit väittävät,
että nykyaikainen kapitalismi on suunnitelmallista, järjestynyttä
kapitalismia, joka on voittanut tuotannon anarkian.

Mutta kapitalismi ei ole luonut eikä voi luoda suunnitelmalli-
sesti järjestettyä taloutta, sillä tämä ei sovellu yhteen tuotanto-
välineiden yksityisomistuksen kanssa. Toimenpiteet talouden
valtiolliseksi säännöstelemiseksi todistavat, että sosialismi kol-
kuttaa ovelle kaikissa kapitalistisissa maissa. Kapitalistien
monopolistiset yhteenliittymät mahtavien korporaatioiden, kar-
tellien, trustien ja pankkien muodossa, yritykset säännöstellä
talouselämää valtion taholta, joidenkin teollisuudenalojen ja
eräiden tuotantolaitosten valtiollistaminen on kaikki pakon sane-
lemaa tunnustusta tuotannon yhteiskunnallisesta luonteesta. Sitä
paitsi kilpailusta esiinkasvavat kapitalistiset monopolit eivät
poista kilpailua, vaan ovat olemassa rinnan sen kanssa, synny-
täen siten erityisen kärkeviä ristiriitoja, hankauksia ja selkkauk-
sia. Kapitalismin yleinen kriisi syvenee yhä enemmän.

Kaikki tämä osoittaa, että yksityiskapitalistisen omistuksen
kausi on jo mennyt ja että siirtyminen sosialismiin, tuotanto-

välineiden yhteiskunnalliseen omistukseen on tullut taloudellisen kehityksen elintärkeäksi välttämättömyydeksi. „Valtiomonopolistisen kapitalismin dialektiikka on sellaista”, sanotaan NKP:n ohjelmassa, „että kapitalistisen järjestelmän lujittamisen asemesta, jota porvaristo tavoittelee, se kärjistää yhä enemmän kapitalismin ristiriitoja, horjuttaa kapitalismia perustuksia myöten. Valtiomonopolistinen kapitalismi on sosialismin mitä täydellisintä aineellista valmistelua.”

Porvarilliset sosiologit kuvaavat kapitalistisen omistuksen muodonmuutosta osakeyhtiöiden kasvun johdosta ikään kuin tuotantovälineiden yksityisomistuksen ja pääoman työtätekeviin kohdistaman riiston katoamisena. Nämä sosiologit väittävät, että osakeyhtiöiden ja monopolististen yhteenliittymien omistus ei enää ole yksityisomistusta, vaan yhteiskunnan valvomaa yhteisomistusta. Todellisuudessa osakeyhtiöt ja monopoliliitot eivät muuta kapitalististen tuotantosuhteiden olemusta. Näiden suhteiden perustana pysyy palkkatyön riisto. Omistuksen osakeyhtiömuoto ei muuta, vaan ainoastaan naamioi tuotantovälineiden kapitalistista omistusta. Osakeyhtiöissä määräilevät ne, joiden hallussa on osakkeiden ratkaiseva osa, siis pääomanomistajat.

Kapitalismi ei nykyvaiheessa kykene käyttämään yhteiskuntaa hyödyttävällä tavalla miljoonia työläiskäsiä ja tuotantovälineiden valtavaa paljoutta. Tämä on havainnollinen todistus siitä, että kapitalistinen talousjärjestelmä ei enää vastaa nykyaikaisen tuotannon luonnetta.

Työn tuottavuus on suuresti lisääntynyt, mutta tuottavien työläisten luoman kasvavan lisätuotteen monopolistit tuhlaavat omaan loismaiseen kulutukseensa ja heitä palvelevien väestöryhmien ylläpitoon. Kapitalismin loismaisuutta ja mätänemistä kuvastaa kokonaisen tyhjäntoimittajien, kuponginleikkaajien ja koroillaan eläjien kerroksen ilmaantuminen.

Kaikkein räikeimmän ja turmiollisimman ilmaisunsa valtiomonopolistisen kapitalismin loismaisuus saa militarismin kasvussa. Sotateollisuus paisuu hillittömästi, asevoimat kasvavat ja sotilasmenot nielevät yhä suuremman osan valtioiden budjeteista. Rikastuttaessaan monopoliporvariston erinäisiä ryhmiä, militarismi näännyttää kansakuntia, johtaa verotaakan ja nousevien hintojen puristuksessa huokaavien kansojen köyhtymiseen.

Tuotantovälineiden keskittyminen kapitalististen monopolien käsiin johtaa paitsi työtätekevien riiston ja sorron voimistumiseen kapitalistisissa maissa myös väkivaltaan ja aggressiiviseen

politiikkaan kansainvälisissä suhteissa. Voitontavoittelussaan monopolipääoma ja sille kuuliaiset porvarilliset hallitukset päästävät valloilleen anastusotia, jotka aiheuttavat onnettomuuksia kansoille ja tuhoavat suunnattomasti tuotantovoimia. Jo kahdesti ovat imperialistit syösseet ihmiskunnan maailmansotaan, sanomattomien onnettomuuksien ja kärsimyksien kurimukseen.

Kapitalismi rikastuttaa hallitsevia luokkia, ei ainoastaan kapitalistisissa maissa tapahtuvan työtätekevien riiston kautta, vaan myös takapajuisten ja heikosti kehittyneiden maiden rosvouksen ja orjuuttamisen muodossa. Kokonaisten vuosisatojen kuluessa ovat kapitalistiset valtiot riistäneet ja sortaneet siirtomaiden kansoja. Kapitalistiset siirtomaavallat pidättivät sadoiksi vuosiksi Kiinan, Intian, Indonesian ja muiden Aasian maiden sekä myös Afrikan ja Latinalaisen Amerikan maiden taloudellista kehitystä.

Ristiriita nykyaikaisten tuotantovoimien ja kapitalististen tuotantosuhteiden välillä synnyttää yhteiskunnassa historiallisen välttämättömyyden ja väistämättömyyden siirtyä kapitalismista sosialismiin. Maailman mittakaavassa on nykyisen aikakauden perustava ja kaikkein yleisin lainmukaisuus siirtyminen vuosisatojen kuluessa muodostuneista, yksityisomistukseen pohjautuvista yhteiskuntaelämän muodoista sosialistiseen talousjärjestelmään. Koska tuotanto saa yhä enemmän yhteiskunnallisen luonteen ja tuotantovoimat voivat tehokkaimmin tulla käyetyiksi ainoastaan yhteiskunnallisina voimina, on selvää, että tuotantosuhteet on tätä vastaavasti muutettava. Nykyajan tuotantovoimien luonne on sellainen, että se vaatii tuotantovälineiden yhteiskunnallista omistusta.

4. Tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden keskinäinen yhteys sosialismin oloissa

Tuotantosuhteiden perustana sosialismin oloissa on tuotantovälineiden yhteiskunnallinen, sosialistinen omistus. Kapitalismin aikana tuotantovälineet ovat erotetut työtätekevästä ihmisistä yksityisomistuksen muurilla, minkä vuoksi työvoiman yhdistäminen tuotantovälineisiin tapahtuu näiden omistajien etujen

pohjalla ja siihen liittyy väistämättömästi sovittamattomia etuvastakohtia. Sosialismin vallitessa toteutetaan tuotannon henkilöllisten ja aineellisten tekijöiden yhdistäminen toisiinsa tuotantovälineiden yhteisomistuksen pohjalla. Työvoima lakkaa olemasta tavaraa. Sosialismin oloissa ei ole eikä voi olla ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa eikä herruus- ja alistussuhdetta. Ihmisten väliset suhteet tuotantoprosessissa ilmenevät riistosta vapaiden työntekijöiden toverillisessa yhteistyössä ja keskinäisavussa.

Marx selitti, että yhteiskunnan edistykselle on aina välttämätöntä työ, joka luo tuotteita yli sen määrän, mikä tarvitaan tuottajien omiin tarpeisiin. Mutta kapitalismin aikana työ luo lisäarvoa, jonka kapitalisti anastaa itselleen. Socialistisessa yhteiskunnassa tämä työn osuus menee työtätekevien henkilökohtaisen kulutuksen lisäämiseen ja yhteiskunnallisiin tarpeisiin. Sen vuoksi työ sosialismin oloissa on työtä ihmistä itseään ja työtätekevien yhteiskuntaa varten.

Yhteiskunnallinen omistus on socialistisessa yhteiskunnassa muodoltaan joko valtion omistusta (koko kansan omistusta) tai osuuskunnallista ja kollektiivitaloudellista (kollektiivitalouksien ja muiden osuuskunnallisten yhtymien) omistusta. Valtion socialistisissa tuotantolaitoksissa tuotantovälineet ja valmistettavat tuotteet kuuluvat koko kansan omistukseen. Se on socialistisen omistuksen korkein ja kehittynein muoto, tuotantovälineiden ja työn yhteiskunnallistaminen koko maan mitassa.

Reformistiset ideologit ja marxilaisuuden revidoiijat hyökkäilevät socialistisen omistuksen valtiollista muotoa vastaan. He väittävät, että perustuotantovälineiden socialistinen kansallistaminen ei pelasta työläisiä riistolta ja johtaa demokratian madaltamiseen. Revisionistiset teoretikot saarnaavat, ettei socialistisen yhteiskunnan tule rakentua valtion omistukselle, vaan yksinomaan ryhmäomistukselle.

Socialistisen ryhmäomistuksen ja valtion socialistisen omistuksen vastakkainasettaminen on kestäväntöntä ja vahingoittaa sosialismin asiaa. Ryhmäomistus (osuuskunnallinen omistus) on sosialismin aikana tärkeä taloudellinen muoto pientuotannon uudistamisessa. Se on laajalti levinnyt maataloudessa ja palvelee myös pienen käsityötuotannon muuttamista socialistiseksi. Mutta johtavana socialistisessa taloudessa on koko kansan,

valtion omistus. Sosialistisen suurteollisuuden pirstominen ja hajottaminen jakamalla tuotantolaitokset pienille kollektiiveille merkitsee kieltäytymistä sosialistisesti järjestetyn suurtuotannon eduista.

Talouden johtamisessa tulee tietenkin toteuttaa mahdollisimman suurta joustavuutta demokraattisen sentralismin periaatteen pohjalla. Sosialistisen talouselämän johtamismuotona tulee olla keskityksen ja paikallisen aloitteisuuden järkevä yhdistäminen, minkä puolestaan määrää teollisuuden kehityksen yleinen taso ja se, missä määrin on käytettävissä ammattitaitoista teknillistä ja hallinnollista henkilökuntaa.

Reformistien ja revisionistien väite, että valtion sosialistisen tuotantovälineiden omistuksen yhteydessä voi olla riistoa, on järjetön. Ihmisen harjoittamalle toisen ihmisen riistolle on luonteenomaista, että tietty tuotantovälineet omistava luokka anastaa lisätuotteen. Sosialismin vallitessa ei ole sellaista asiaintilaa, että jotkin luokat ovat vailla tuotantovälineitä toisten luokkien riistäessä niitä tuotantovälineiden monopolisen omistamisen nojalla. Sosialistisessa yhteiskunnassa kaikki tuotantovälineet ovat yhteiskunnan omaisuutta ja kuuluvat työtätekeville. Siinä on toteutettu periaate: „Ken ei työtä tee, hänen ei syömänkään pidä.” Koko lisätuote, joka luodaan koko kansan omistamassa tuotannon valtione sektorissa, koituu koko yhteiskunnan hyväksi.

Valtion ja osuuskunnallinen omistus ovat yhden ja saman, nimenomaan sosialistisen tuotantotavan kaksi eri kehitysmuotoa. Kumpikin näistä omistusmuodoista on sosialistinen, ne molemmat palvelevat kansan etuja ja johtavat yhteen päämäärään, kommunistisen yhteiskunnan rakentamiseen. Niiden ero on vain siinä, että koko kansan omistuksella on korkeampi yhteiskunnallistumisen taso kuin ryhmäomistuksella. Tietenkään ei omistuksen kollektiivitaloudellinen muoto polje paikallaan, vaan kehittyy.

Sosialistisen omistuksen kahden muodon syntyminen heijastaa niitä erikoisuuksia, joita esiintyy työväenluokalla ja pientuotajilla — työtätekevillä talonpojilla ja käsityöläisillä — sosialismiin siirtymisessä. Kapitalistisen suurtalouden ja pienen tavarantuotannon sosialistiseksi muuttuminen ei voi toteutua samanlaista tietä, sillä nämä eroavat toisistaan omistuksen luonteen, tuotannon yhteiskunnallistumisasteen ja tuotanto-

voimien kehityksen puolesta. Pientuotanto nojautuu omistukseen, joka perustuu henkilökohtaiseen työhön. Kapitalistinen suurtalous on luotu vieraan työn riistolla ja sen hallussa ovat kehittyneemmät tuotantovälineet kuin pienellä tavarantuotannolla. Pientavaratalous on hajanaista, kapitalistinen suurtuotanto on saavuttanut korkean keskittymisasteen.

Sosialistinen valtion omaisuus syntyi tuloksena kapitalististen tuotantolaitosten yhteiskunnallistamisesta, riistäjäluokille kuuluneiden tuotantovälineiden sosialistisesta kansallistamisesta. Sosialistinen osuuskunnallinen ja kollektiivitalousomaisuus puolestaan syntyi pientuottajien, talonpoikien ja käsityöläisten, vapaaehtoisen yhteenliittymisen kautta.

V. I. Leninin laatimassa kommunistisen rakennustyön ohjelmassa oli maan teollistamis- ja sähköistämisuunnitelman ohella tärkeä sijansa osuustoimintasuunnitelmalla, joka osoitti ainoan oikean tien työtätekevien talonpoikien miljoonia käsittävän joukon mukaanvetämiselle sosialismin rakentamiseen, tien koneistetun sosialistisen suurmaatalouden luomiseen.

Maan teollistaminen vei valtavassa määrin eteenpäin Neuvostoliiton tuotantovoimien kehitystä ja oli samalla sosialististen tuotantosuhteiden laajennetun uusintamisen ilmaus. Sosialistisen teollisuuden kehitys edisti maatalouden sosialistista uudelleenjärjestämistä ja teknillistä uudelleenvarustamista, sillä sen tuloksena maaseutu sai tarvitsemiaan traktoreita ja muita nykyaikaisia koneita.

Neuvostoliiton maataloudessa sosialistinen tuotanto kehittyi pääasiassa kollektiivitalouksien muodossa. Tämä johtui siitä, että maaseudulla oli ollut vallitsevana pientavaratalous. Ainoastaan osalle tilanherroilta pois otetusta kansallistetusta maasta muodostettiin valtionalouksia, neuvostotiloja. Neuvostotilojen osuus maataloudessa kasvoi huomattavasti, erityisesti silloin, kun taistelussa maatalouden jatkuvaksi kohottamiseksi otettiin käyttöön uudis- ja nurmettuneet maat.

Kollektiivitalousjärjestelmän luomisessa ja lujittamisessa esittivät suurta historiallista osaa kone- ja traktoriasemat, jotka kollektiivitaloudellisen rakennustyön ensi vaiheissa olivat tarkoituksenmukaisin valtionavun muoto kollektiivitalouksille.

Kapitalistisen teollisuuden kansallistaminen, voimakkaan sosialistisen teollisuuden kehitys sekä talonpoikien ja

käsityöläisten pientalouden sosialistinen uudelleenjärjestäminen johtivat sosialististen tuotantosuhteiden täydelliseen voittoon ja ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston täydelliseen hävittämiseen. Näin ollen sosialismin voiton tuloksena hävitettiin tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja tuotantovälineiden yksityiskapitalistisen omistuksen välinen ristiriita, joka on kapitalismin parantumaton perusristiriita ja johtaa kapitalismin tuhoutumiseen.

Sosialistisen talousjärjestelmän rakennustyö on kaikissa maissa yhteisten lakien alainen. Samalla sillä on eri maissa erikoispiirteitäkin, jotka johtuvat yhteiskunnallisten ja historiallisten olosuhteiden omalaatuisuudesta. Konkreettisista ehdoista riippuen ovat teollisuuslaitosten kansallistamisen muodot, menettelytavat ja vauhti sekä sosialistisen talousmuodon kehitys olleet erilaisia.

Erotukseksi Venäjän sosialistisesta vallankumouksesta eivät maanomistusolojen uudistukset kansandemokratian maissa käsittäneet kaikkien maiden kansallistamista. Tällöin otettiin huomioon, että yksityisomistuksen perinteet ovat talonpojilla näissä maissa vahvemmat kuin Venäjällä. Maauidustusten erikoisuuksista johtuu talonpoikaistalouksien osuuskunnallistamisen muotojen tietty omalaatuisuus. Kansandemokratian maissa muodostui ja kehittyi erityyppisiä tuotanto-osuuskuntia, kollektiivitalouksien tyyppisiä tuotanto-osuuskuntia, joissa työkalut ja maa on yhteiskunnallistettu ja tulot jaetaan työn mukaan; on sellaisiakin tuotanto-osuuskuntia, joissa työkalut ja työ on yhteiskunnallistettu ja maa on yhdistetty yhtenäiseksi viljelmäksi, mutta jäänyt osuuskunnan jäsenten omistukseen. Näissä osuuskunnissa suurin osa tuloista jaetaan työn mukaan ja pienempi osa osuuskunnan jäsenen maaosuutta vastaavasti. Sosialismiin siirtymisen muotona on eräissä maissa sovellettu laajalti myös talonpoikaistalouksien osuuskunnallistamisen puolisosialistisia muotoja.

Sosialistiset tuotantosuhteet edistävät voimakkaasti tuotantovoimien kehitystä. Tilanherrojen ja porvariston hallitsema Venäjä jäi jälkeen monista maista. Kapitalismin ympäröimä sosialistinen Neuvostoliitto muuttui lyhyessä ajassa ja vaikeissa oloissa mahtavaksi teollisuus- ja kollektiivitalousvaltioksi, koho-
ten teollisuustuotantonsa määrässä ensimmäiselle sijalle Euroo-

passa. Myös kaikissa kansandemokratian maissa on tuotannon kehitysvauhti suuresti nopeutunut sosialististen tuotantosuhteiden perustalla.

Yhteiskunnallisen kehityksen perustana sosialisminkin oloissa on tuotantovoimien kasvu ja ennen kaikkea tuotantokaluston lisääntyminen ja ajanmukaistuminen. Raskas teollisuus, joka valmistaa tuotantovälineitä, on koko kansantalouden ja teknillisen edistyksen perustus, työtätekevien vauraan ja sivistyneen elämän lähde. Kommunismi, sanoi V. I. Lenin, on neuvostovalta ynnä koko maan sähköistäminen. Työväenluokan sosialistisen vallan aikana maan sähköistäminen on kehittynyt suunnitelmallisesti ja johdonmukaisesti, mikä merkitsee koko kansantalouden siirtämistä uusimman tekniikan perustalle. Tuotantovoimien jatkuvan kehityksen perusehtona on kaikkien kansantalouden alojen teknillinen edistys.

Sosialistisen yhteiskunnan tuotantovoimien kehitykselle on luonteenomaista kaikkien työtätekevien sivistyksellisen ja teknillisen tason herkeämätön kasvu, laaja ja yhä lisääntyvä tieteen soveltaminen. Sosialistiset tuotantosuhteet edistävät kaikinpuolin työtätekevien luovien kykyjen kehittymistä, mikä ilmenee selvästi sosialistisen tuotannon parantamiseen tähtäävien keksintöjen ja järkiperäistämisehdotusten lukumäärän nopeana kasvuna.

Tuotantovoimien kehityksen voimakkaana lähteenä sosialismin oloissa on sosialistinen kilpailu, joka ilmentää uusia tuotantosuhteita ihmisten välillä. Porvarillisessa yhteiskunnassa kilpailu merkitsee saaliinhimoista kamppailua liikevoitosta, katkeraa kilpataistelua yksityisten etujen puolesta. Sosialistisen kilpailun liikkeellepanevana vaikuttimena on pyrkimys saavuttaa tuotannon yleinen nousu kaikkien työtätekevien aineellisten ja sivistyksellisten tarpeiden tyydyttämiseksi.

Sosialismin, kuten jokaisen muunkin tuotantotavan vallitessa tuotantovoimat ovat liikkuvammat ja nopeammin muuttuvat kuin tuotantosuhteet. Sen vuoksi ristiriitoja tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä ilmaantuu myös sosialistisessa yhteiskunnassa. Sosialisminkaan aikana ei tuotantosuhteiden ja tuotantovoimien luonteen vastaavaisuus ole ehdotonta eikä muuttumattonta, vaan liikkuvaa ja ristiriitaista. Olisi väärin luulla, että yhteiskuntakehityksen jossakin vaiheessa muodostuisi tuotanto-

voimien ja tuotantosuhteiden välille jonkinlainen absoluuttinen vastaavaisuus. Se merkitsisi yhteiskunnan taloudellisen kehityksen loppua. „...Täydellistä yhtäläisyyttä” (ristiriitojen puuttumisen mielessä.— *Toim.*), selitti Lenin, „ei esiinny edes tavallisimmisakaan luonnon ilmiöissä.”¹ Hän totesi, että tällaista vastaavaisuutta „ei tule olemaan koskaan, että sitä ei voi olla luonnon kehityksessä eikä myöskään yhteiskunnan kehityksessä...”²

Mutta sosialismin oloissa ei ole antagonistisia luokkia, ja sen vuoksi tuotantovälineet eivät enää esiinny työtätekeville vihamielisenä voimana, vaan ovat yhteisomaisuutta. Sosialistisessa yhteiskunnassa tuotantovoimien kasvu johtaa sosialististen tuotantosuhteiden lujittumiseen ja kehitykseen.

Kaikissa luokkayhteiskunnissa merkitsee tuotantosuhteiden muuttuminen tuotantovälineiden siirtymistä yhden luokan käsistä toisen luokan käsiin. Se tapahtuu kärkevän luokkataistelun tuloksena. Sosialismin vallitessa tuotantovoimien kehitys ei johda selkkaukseen tuotantosuhteiden kanssa, koska ei ole riistäjäluokkia, joiden etu vaatii vanhojen tuotantosuhteiden säilyttämistä. Tuotantovälineiden isäntinä ovat työtätekevät joukot, joiden elinedut vaativat tuotannon yhteiskunnallisten muotojen keskeytymätöntä kehittämistä. *Ristiriidat, jotka syntyvät sosialistisen yhteiskunnan kehitysprosessissa, ratkaistaan yhteiskunnallisen omistuksen pohjalla, kansan yhä kasvavan sosiaalisen yhtenäisyyden oloissa.* Ristiriidat eivät sosialismin oloissa ole sovittamattomia. Kun kansantaloutta johdetaan oikein, voidaan nämä ristiriidat huomata ajoissa ja ratkaista, joten ne eivät johda selkkaukseen.

Esimerkiksi pienet kollektiivitaloudet, jotka syntyivät maatalouden koneellistamisen ollessa vielä heikosti kehittyneitä, alkoivat tulla ajan kuluessa taloudellisesti epäedullisiksi ja maataloustuotannon jatkuvan kehityksen kannalta haitallisiksi. Kun sosialistinen maatalous sai mahtavan nykyaikaisen tekniikan avukseen, pienet kollektiivitaloudet lakkasivat vastaamasta kasvaneita tuotantovoimia, koska niissä ei voitu tehokkaasti soveltaa nykyaikaisia voimakkaita traktoreita ja leikkuupuimureita, toteuttaa maatalouden täyskoneellistamista.

¹ V. I. Lenin, Teokset, 21. osa, s. 142.

² V. I. Lenin, Teokset, 27. osa, ss. 335—336; 32. osa, s. 334.

Kommunistinen puolue ja neuvostohallitus suorittivat kollektiivitalonpoikaiston kannattamana kollektiivitalouksien suurentamisen yhdistelemällä niitä, mikä teki mahdolliseksi soveltaa tehokkaammin nykyaikaista tekniikkaa, kehittää maataloustuotannon täyskoneellistamista sekä parantaa työn järjestelyä ja agrotekniikkaa.

Näin ratkaistiin ristiriita kasvaneiden tuotantovoimien ja pienten, riittämättömän tekniikan pohjalle muodostuneiden kollektiivitalouksien välillä. Kollektiivitalouksien laajentaminen merkitsi sosialististen tuotantosuhteiden kehitystä maataloudessa. Pieniä kollektivistiryhmiä käsittäneiden vähäisten arttealien hallussa olleet kollektiivitalouksien tuotantovälineet siirtyivät suurille arteileille, jotka yhdistivät suuremman joukon samoja kollektiivitalonpoikia. Tämä siirtyminen tapahtui ilman minkäänlaisia selkkauksia ja yhteentörmäyksiä, koska ei ollut riistoa eikä tapahtunut tuotantovälineiden omistajien vaihtumista.

Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden kokemus osoittaa, että sosialististen tuotantosuhteiden eri puolien välisten samoin kuin poliittisen päällysrakenteen eräiden aineiden ja tuotantovoimien kasvun välisten ristiriitojen paljastaminen ja ratkaiseminen on välttämätön ehto tuotannon kehityksen nopeutumiselle.

Tässä suhteessa on kuvaava Neuvostoliitossa v. 1957 suoritettu teollisuuden ja rakennustoiminnan johdon uudelleenjärjestely. Keskitetty, talousaloittain ministeriöiden kautta rakentuva johtamisjärjestelmä, joka oli esittänyt tärkeätä myönteistä osaa taloudellisessa rakennustyössä, lakkasi vastaamasta tuotannon ja rakennustyön suunnattomia mittasuhteita. Virastojen väliset raja-aidat olivat alkaneet häiritä teollisuuslaitosten yhteistyön ja erikoistumisen kehitystä sekä voimavarojen ja luonnonrikkauksien käyttöä. Kansantalousneuvostojen perustaminen ja eri teollisuudenalojen ja rakennusalan ministeriöiden ja virastojen lakkauttaminen merkitsi valtion elinten rakenteen muuttumista, ts. päällysrakenteen eräiden aineiden muuttumista. Samalla tapahtuu tiettyjä muutoksia myös taloudellisissa yhteyksissä ja suhteissa. Se ei tietenkään merkitse omistusmuotojen muuttumista, vaan ainoastaan alueiden sisäisten ja niiden välisten uusien tuotannon yhteistyömuotojen sekä tuotantolaitosten ja

talousalueiden välisten uusien yhteysmuotojen kehitystä, siis eräiden uusien yhteysmuotojen perustamista ihmisten, aineellisten hyödykkeiden tuottajien välillä, valtion ja koko kansan omistuksen puitteissa ja perustalla.

Suuri ja poikkeuksellisen tärkeä askel sosialististen tuotantosuhteiden kehityksessä ovat toimenpiteet kone- ja traktoriasemien uudelleenjärjestämiseksi ja kollektiivitalousjärjestelmän jatkuvaksi lujittamiseksi. Vuoteen 1958 saakka valtion ja kollektiivitalouksien välillä vallinnut tuotantosuhteiden muoto, joka ilmeni kollektiivitalouksien tuotannollis-teknillisessä auttamisessa kone- ja traktoriasemien kautta, lakkasi vastaamasta maatalouden tuotantovoimien jatkuvan kehityksen vaatimuksia. Kollektiivitaloudet vaurastuivat ja lujittuivat sosialistisina talouksina, niissä kasvoi kokeneita työntekijöitä. Kollektiivitaloudet pystyivät tekemään suuria pääomansijoituksia talouteensa, hankkimaan itselleen monipuolista kalustoa ja käyttämään sitä oikealla tavalla. Mutta monimutkainen maataloustekniikka oli keskitetty kone- ja traktoriasemille, jotka suorittivat suurimman osan kollektiivitalouksien peltotöistä. Tästä johtui, että maatalouden perustuotantovoima, kollektiivitalouksien työvoima, tuli ikään kuin syrjäytetyksi sellaisesta tuotantokalustosta kuin traktorit ja muut koneet. Kahden isännän (kollektiivitalouksien sekä kone- ja traktoriasemien) olemassaolo alkoi haitata työvoiman ja tekniikan tehokasta käyttöä maataloudessa.

Traktorien ja muiden maatalouskoneiden myynti kollektiivitalouksille lujitti teollisuuden välittömiä taloudellisia yhteyksiä maatalouteen. Sosialististen tuotantosuhteiden kehityksen pohjalla kollektiivitalouksien tuotannossa yhdistyivät tällöin yhteisen johdon alaisuuteen valtiolle kuuluva ja kollektiivitalouksien käyttöön ainiaaksi kiinnitetty maa, nykyaikainen kone-tekniikka ja kollektiivitalouksien työvoima.

Neuvostoliiton sosialistisen maatalouden kehityksen tuloksena kollektiivitaloudellinen omistus muuttui huomattavasti laadullisessa suhteessa, verrattuna kollektiivitalouksien rakennustyön alkuvaiheeseen. Nykyoloissa kollektiivitalouksien jakamatomat varannot alkavat luonteeltaan yhä enemmän muistuttaa koko kansan omistusta.

Kommunistinen puolue pitää päättävästi linjanaan sitä, että kommunismin rakentamisen maaseudulla tulee tapahtua molem-

pia sosialistisia tuotantomuotoja, sekä neuvostotiloja että kollektiivitalouksia, kehittämällä.

On otettava huomioon, että koko kansan omistuksella ja osuuskunnallis-kollektiivitaloudellisella omistusmuodolla ei ole ainoastaan eroavuuksia, vaan niillä on yhteisiäkin peruspiirteitä, koska molemmat edustavat yhtenäistä sosialistista talousjärjestelmää.

Koko kansan sosialistiset laitokset — tehtaat, rautatiet ja voimalaitokset — muodostavat neuvostoyhteiskunnan elämän perustan, myös kollektiivitalonpoikaiston elämän perustan. Kollektiivitalouksien tuotanto — osuuskunnallis-kollektiivitaloudellinen omaisuus — on puolestaan sosialistisen talouden erottamaton, elintärkeä osa.

Kollektiivitalous ei vain käytä hyväkseen koko kansan omistuksen etuja, vaan se antaa oman panoksensa koko kansan, yleisvaltakunnallisten tarpeiden tyydyttämiseen. Kollektiivitalonpojat osallistuvat aktiivisesti maan edessä olevien tehtävien ratkaisuun ja yhä selvemmin tajuavat, että työ kollektiivitaloudessa on osa yhteistä asiaa.

Kahden sosialistisen omistusmuodon yhteensulautuminen tulevaisuudessa ei tapahdu kollektiivitaloudellis-osuuskunnallisen omistuksen väistymisen tuloksena, vaan sen kaikinpuolisen kehittämisen kautta, kohottamalla sen yhteiskunnallistumisen tasoa sosialistisen valtion avulla.

Ristiriidat tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä sosialismin oloissa koskevat myös sellaisia puolia itse tuotantosuhteiden kehityksessä kuin jaon ja vaihdon suhteita. Tuotantovoimien kehittyessä kehittyvät myös jaon muodot; tällöin säilyy ja lujittuu työntekijäin aineellisen kiinnostuksen periaate. Aineellisen kiinnostuksen periaatteen rikkominen jarruttaa tuotantovoimien kehitystä, minkä on havainnollisesti osoittanut Neuvostoliitossa ja eräissä kansandemokratian maissa maatalouden eräiden alojen, erityisesti karjatalouden, tietty jälkeenjääneisyys.

Ristiriidat tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä voivat siis monimutkaistua ja kärjistyä myös talouspolitiikassa esiintyneiden puutteiden ja virheiden vuoksi. Sattuu tapauksia, jolloin sosialismin aikana käytännössä jako suoritetaan tasaaamalla, joten tunnollisempaa ja ammattitaitoa vaativampaa työtä ei kannusteta. Toisaalta päästetään joskus muodostumaan eri

työntekijäryhmien palkoissa aiheettoman suurta eroavuutta. Molemmat ilmiöt ovat ristiriidassa sosialistisen jakoperiaatteen kanssa, joka perustuu työn laatuun ja määrään. Kommunistinen puolue ja sosialistinen valtio poistavat nämä epäkohdat ja parantavat jaon järjestelmää edistääkseen tuotannon kehitystä.

Myös vaihtosuhteet voivat sosialismin oloissa joutua ristiriitaan tuotantovoimien kehityksen vaatimusten kanssa. Erilaisien tuotteiden hintojen aleneminen tai kohoaminen, myynissä ilmenevä joidenkin tavaroiden riittämättömyys tai liiallinen runsaus häiritsevät työn mukaan tapahtuvan jaon sosialistisen periaatteen johdonmukaista toteuttamista ja jarruttavat niin ollen työn tuottavuuden kasvua.

Tuotannon yhteiskunnallisten muotojen, jaon ja vaihdon parantuminen auttaa selviytymään nopeammin ristiriidoista ja kasvun vaikeuksista, jotka liittyvät sosialistisen talouselämän nopeaan nousuun ja kansan aineellisten ja sivistyksellisten tarpeiden kehitykseen. Ainoastaan tuotannon katkeamattoman kehityksen pohjalla voidaan menestyksellisesti voittaa ristiriidat sosialistisen yhteiskunnan jäsenten kasvavien tarpeiden ja näiden tyydyttämiseen vielä riittämättömän aineellisen ja teknillisen perustan välillä.

Sosialistisessa yhteiskunnassa eivät liikatuotannon talouspulat ole mahdollisia, koska sosialistisen tuotannon kasvu johtaa työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin kohoamiseen. Tuotannon laajentumista seuraa sosialismin oloissa kulutuksen laajentuminen. Kuten Lenin osoitti, sosialismi merkitsee „yhteiskunnallisen tuotantoprosessin suunnitelmallista järjestämistä yhteiskunnan kaikkien jäsenten hyvinvoinnin ja kaikinpuolisen kehityksen takaamista varten”.

Taloudellisen kehityksen erikoisuutena sosialismin oloissa ei ole se, että se olisi muka vapaa objektiivisten taloudellisten lakien alaisuudesta, vaan että se on vapaa yhteiskunnallisen tuotannon vaistonvaraisesta kehityksestä. Tällöin on hävitetty tuotteiden herruus tuottajiin nähden ja yhteiskunnallisen tuotannon anarkia on korvattu tuotannon suunnitelmallisella järjestelyllä. Engels totesi sosialismia tarkoittaen, että kun yhteiskunta ottaa haltuunsa tuotantovälineet, ihmiset tulevat yhteiskunnallisen elämän ehtojen herroiksi: „Oman yhteiskunnallisen toimintansa lakeja, jotka siihen saakka ovat olleet heitä vastassa vie-

raina, heitä hallitsevina luonnonlakeina, ihmiset tulevat silloin täydellä asiantuntemuksella käyttämään hyväkseen ja sen kautta hallitsemaan niitä.”¹ Sosialistisen yhteiskuntajärjestelmän paremmuuteen ja saavutuksiin nojaten puolue määrittelee tietoisesti, ennakoita laaditun suunnitelman mukaisesti moniksi vuosiksi eteenpäin tuotannon ja kansan aineellisen hyvinvoinnin kasvun, omistusmuotojen muuttumisen ja yhteiskunnallisten suhteiden kehittämisen, kulttuurin ja tieteen kehityksen näköalat sekä uuden ihmisen muodostumistiet.

Se on historiassa uusi ilmiö, joka merkitsee yhteiskunnan astumista käytännöllisen etenemisen tielle kohti todellista vapauden valtakuntaa.

5. Sosialismista kommunismiin siirtymisen lainmukaisuudet

Sosialismi ei ole yhteiskuntaelämän muuttumaton ja lopullinen muoto. Myös sosialismin oloissa yhteiskunta kehittyy dialektisesti alemmasta korkeammalle. Sosialismi on kommunistisen yhteiskuntamuodostuman ensimmäinen, alempi vaihe. Tässä vaiheessa luodaan edellytykset siirtymiselle kehityksen korkeammalle asteelle, kommunismiin.

Sosialismilla ja kommunismilla on yhteinen yhteiskunnallinen ja taloudellinen perusta: tuotantovälineiden yhteisomistus ja suunnitelmallisesti kehittyvä yhteiskunnallinen tuotanto, joka yhä täydellisemmin tyydyttää yhteiskunnan kaikkien jäsenten tarpeet. Mutta näiden vaiheiden välillä on myös oleellisia eroavuuksia. Sosialismin aikana eivät yhteiskunnallinen tuotanto ja työn tuottavuus ole vielä saavuttaneet sellaista tasoa, että voitaisiin taata kulutustarvikkeiden runsaus, eikä näitä jaeta yhteiskunnan jäsenten tarpeiden, vaan työn mukaan. Sosialismin vaiheessa säilyy ihmisten välillä näin ollen väistämättömästi vielä tietty taloudellinen eriarvoisuus, koska ihmisillä on erilainen ammattitaito, erilainen lahjakkuus ja työkyky sekä perheen erilainen kokoonpano, joten he saavat erisuuruisia tuloja henkilökohtaisten tarpeidensa tyydyttämiseen. Sosialismin vallitessa on vielä olemassa eräitä luokkaeroavuuksia työläisten ja

¹ F. Engels, *Anti-Dühring*, s. 285.

talonpoikien välillä, oleellisia eroja kaupungin ja maaseudun sekä henkisen ja ruumiillisen työn välillä. Työläisten ja talonpoikien sivistyksellinen ja teknillinen taso ei vielä kohoa insinööri- ja teknikkokunnan tasolle. Mutta samalla häviää yhä enemmän kapitalismilta peritty eroavuus kaupungin ja maaseudun väliltä ja tapahtuu koko kansan sivistyksellisen ja teknillisen tason kohoaminen.

Kommunismissa tulee olemaan tuotannon korkeampi kehitystaso, joka tekee mahdolliseksi taata aineellisten ja henkisten hyödykkeiden runsauden ja kaikkien ihmisten tarpeiden täydellisen tyydyttämisen. Kun sosialistisessa yhteiskunnassa noudatetaan pääasiallisesti jaon periaatetta „jokainen kykyjensä mukaan, jokaiselle työnsä mukaan”, niin kommunismissa toteutuu periaate „jokainen kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan”.

Kommunismissa, jota kohti sosialistinen yhteiskunta asteittain etenee, katoavat omistuksellisen eriarvoisuuden ja luokkeroavuuksien kaikenlaiset jäännökset, hälvenevät jäljet aikaisemmasta vastakkaisuudesta henkisen ja ruumiillisen työn sekä kaupungin ja maaseudun väliltä. Sosialistisen tuotannon kehitys johtaa ajan kuluessa siihen, että sosialistisen omistuksen kaksi muotoa sulautuu yhdeksi, kaikki tuotannon alat käsittäväksi koko kansan omistukseksi.

Neuvostoliiton kommunistisen puolueen ohjelmassa on annettu kommunistisen yhteiskunnan syvälinen ja kaikinpuolinen tieteellinen määritelmä:

„Kommunismi on luokaton yhteiskuntajärjestelmä, jossa tuotantovälineet ovat koko kansan yhteisessä omistuksessa, yhteiskunnan kaikki jäsenet ovat sosiaalisesti täysin yhdenvertaisia ja jossa ihmisten kaikin puolin kehittyessä kasvavat myös tuotantovoimat alati kehittyvän tieteen ja tekniikan pohjalla, kaikki yhteiskunnan rikkauten lähteet pulppuavat vuolaina ja toteutuu suuri periaate 'jokainen kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan'. Kommunismi on järjestyneisyydeltään korkeatasoinen vapaiden ja tietoisten työihmisten yhteiskunta, jossa yhteiskunnallinen itsehallinto vakiintuu, työnteko yhteiskunnan hyväksi muodostuu kaikkien ensimmäiseksi elämäntarpeeksi, tiedostetuksi välttämättömyydeksi ja jokaisen kykyjä käytetään kansan mahdollisimman suureksi hyödyksi.”

Puolueen ja neuvostokansan taloudellinen päätehtävä on kahden vuosikymmenen kuluessa luoda *kommunismiin aineellinen ja teknillinen perusta*.

Tämän tuloksena Neuvostoliitolla tulee olemaan ennennäkemättömän mahtavat tuotantovoimat ja se saavuttaa ensimmäisen sijan maailmassa tuotteiden valmistuksessa asukasta kohti.

Kommunismiin korkeamman vaiheen aineellinen ja teknillinen perusta kasvaa esiin jo sosialismin oloissa kehittyvistä prosesseista, erityisesti sellaisista kuin kaikinpuolisesta sähköistämisestä, tuotannon täyskoneellistamisesta ja automatisoinnista, kemian soveltamisesta kansantalouteen, uusien energialähteiden käytöstä, työtätekevien sivistyksellisen ja teknillisen tason kasvusta sekä tuotannon organisaation jatkuvasta parantamisesta. Kommunismiin aineellisen ja teknillisen perustan reaalisenä olemnoitumana ovat jättiläismäiset voimalaitokset, valmiiksi rakennetut tai rakenteilla olevat automaattiset linjat, työosastot tai kokonaiset tuotantolaitokset, jotka on luotu tieteen ja tekniikan uusimpien saavutusten pohjalla. Aineellinen ja teknillinen perusta takaa sen tuotannon tason, joka on välttämätön kulutustarvikkeiden runsauden aikaansaamiselle ja luo myös ehdot sosialististen tuotantosuhteiden kaikkien puolien kehitykselle, niiden asteittaiselle muuttumiselle kommunistisiksi tuotantosuhteiksi.

Kommunismiin aineellinen ja teknillinen perusta, jota nyt luodaan, käsittää niin teollisuuden kuin maataloudenkin, niin kaupungin kuin maaseudunkin. Tuotantovoimien kehitystason suhteen maaseutu pääsee kaupunkien tasalle. Maataloustyö muuttuu teollisen työn lajiksi.

Jo nyt on varsinkin eturivin kollektiivitalouksillamme paljon traktoreita, leikkuupuimureita, autoja ja erilaisia maatalouskoneita. Ne perustavat omia mekaanisia työpajojaan ja yhä laajemmassa määrässä käyttävät sähkövoimaa tuotannossa ja kotitärkeiksi. Työn luonne muuttuu ja samalla muuttuu talonpojan olemus; hänestä tulee ammattitaitoinen työntekijä, alansa erikoistuntija, joka sivistykselliseltä ja teknilliseltä tasoltaan on lähellä työläistä.

Kollektiivitalouksien tuotantovoimien ja yhteiskunnallisen rikkauten edelleen kasvaessa kollektiivitaloudellinen omistus tulee yhä enemmän lähentymään koko kansan omistuksen tasoa.

Kollektiivitalouksien jakamattomat varannot, jotka muodostavat kollektiivitaloustuotannon kehityksen perustan, tulevat suuremaan. Kollektiivitalouksien yhteiskunnallinen tuotanto tulee yhä täydellisemmin käsittämään kaikki maatalouden alat. Kollektiivitalouksien tuotannon yhteiskunnallistumisen taso nousee ja kollektiivitalouksien väliset yhteydet lisääntyvät. Maatalouden sähköistämisen kehityksen sekä tuotannon koneellistamisen ja automatisoinnin johdosta tapahtuu yhä enemmän kollektiivitalouksien tuotantovälineiden yhdistymistä, omalaatuista sulautumista valtion, koko kansan tuotantovälineiden kanssa. Mitä nopeammin sosialistisen maatalouden tuotantovoimat kehittyvät, sitä nopeammin häviää ero kollektiivitaloudellisen omistuksen ja koko kansan omistuksen väliltä.

Kun kommunismi tulee rakennetuksi, häviävät oleelliset eroavuudet kaupungin ja maaseudun väliltä täydellisesti. Sosiaalisessa ja taloudellisessa suhteessa sekä elinehtojen ja kulttuurin osalta maaseutu nousee kaupunkien tasolle; rajat työläisten ja kollektiivitalonpoikien väliltä katoavat.

Oleellisten eroavuuksien poistaminen henkisen ja ruumiillisen työn väliltä saavutetaan: 1) *muuttamalla työn luonnetta tuotannon täyskoneellistamisen ja automatisoinnin tietä*; 2) *kohottamalla työiätekevien sivistyksellistä ja teknillistä tasoa, yhdistämällä opetustoiminta tuotannolliseen työhön*.

NKP:n ohjelma lähtee siitä, että automatisointi ja täyskoneellistaminen muodostavat aineellisen pohjan sosialistisen työn asteittaiselle kasvamiselle ja muuttumiselle kommunistiseksi työksi. Perusteellisten tieteellisten laskelmien pohjalla ohjelmassa osoitetaan maan sähköistämisen sekä automatisoinnin ja työn täyskoneellistamisen mahdollisuuksien kasvun valtavat näköalat. Niinpä sähkövoiman tuotanto lisääntyy 9 tai 10 kertaiseksi, automaattisten ja puoliautomaattisten linjojen valmistus yli 60 kertaiseksi. „Uuden tekniikan kehitystä tullaan käyttämään neuvostoihmisten työehtojen perinpohjaiseen parantamiseen ja helpottamiseen, työajan lyhentämiseen ja elinolojen kohentamiseen, raskaan ruumiillisen työn ja sitten myös kaikenlaisen ammattitaitoa vaatimattoman työn poistamiseen”, sanotaan NKP:n ohjelmassa.

Sosialismi toteuttaa menestyksellisesti kaikkien ruumiillista työtä tekevien ihmisten sivistyksellisen ja teknillisen tason

kohottamista henkisen työn tekijäin tasolle ja siten ratkaisee ongelman, jota kapitalismi ei pysty ratkaisemaan.

Jo tällä hetkellä on Neuvostoliitossa 40%:lla työläisistä ja yli 23%:lla kollektiivitalonpojista oppikoulu- tai korkeakoulusivistys. Lähimpien 20 vuoden kuluessa saa yhteiskunnan jäsenten perusjoukko muodossa tai toisessa täydellisen keski- tai korkeakoulusivistyksen. Mainittakoon, että kuluneiden 20 vuoden aikana, vuodesta 1939 vuoteen 1959, sodanedellisen jännitystilän, raskaiden sotavuosien ja sodanjälkeisen jälleenrakentamisen oloissa kasvoi korkea- ja oppikoulusivistyksen saaneiden henkilöiden prosenttimäärä kolme ja puoli kertaiseksi.

Viime vuosina toteutettu opetuslaitoksen uudelleenjärjestäminen on lujittanut koulun yhteyttä elämään, tuotantoon ja helpottanut kommunistisesti tietoisien ja korkean opillisen sivistyksen omaavien sekä ruumiilliseen että henkiseen työhön pystyvien ihmisten valmentamistehtävien ratkaisemista. Se ei ollut tavanomainen koulureformi, joka koskee vain opetusmetodeja. Koulun uudelleenjärjestelyllä oli suuren sosiaalisen uudistuksen luonne, sillä kansansivistys, joka rakentuu opiskelun ja tuottavan työn yhdistämiselle, tulee edistämään erään hyvin tärkeän sosiaalisen ongelman ratkaisua: oleellisten eroavuuksien poistamista henkisen ja ruumiillisen työn väliltä.

Sosialistinen kansanopetusjärjestelmä edellyttää, että nuoriso päätettyään koulun ja aikuinen väestö voisivat tuotannollisen työnsä ohella jatkaa opintojaan ja kohottaa sivistystasoaan oman kutsumuksensa ja yhteiskunnan tarpeiden mukaisesti. „Tieteen ja tekniikan voimakkaan kehityksen vuoksi on parannettava herkeämättä kaikkea teknillistä ammattiopetusta ja tuotannollista opetusta pitäen silmällä sitä, etteivät tuotannossa työskentelevät olisi vain taitavia työssään, vaan että myös heidän yleinen sivistyksensä yhteiskunta- ja luonnontieteiden alalla kohoaisi ja että he saisivat tietoja tekniikan, maataloustieteen, lääketieteen ja muiden erikoistieteiden alalta”, sanotaan NKP:n ohjelmassa.

Kohottaessaan sivistyksellistä ja teknillistä tasoaan työläiset ja kollektiivitalonpojat omaksuvat ja oppivat hallitsemaan nykyaikaista tekniikkaa ja yhä laajemmin osallistuvat aktiiviseen toimintaan yhteiskunnallisen ja valtiollisen elämän sekä tieteen ja kulttuurin eri aloilla.

Työläisten ja kollektiivitalonpoikien sivistyksellisen ja teknillisen tason nousu johtaa nykyisin vielä esiintyvien vakavien eroavuuksien häviämiseen kulttuurin, tieteen ja kaikkien tiedonalojen hallitsemisen asteessa. Itse tuotannon prosessissa tapahtuu elimellinen ruumiillisen ja henkisen työn yhteensulautuminen. Tuotannon automatisointi, työn tuottavuuden lisääntyminen, työpäivän supistuminen ja työtätekevien kulttuuritason kohoaminen saavat aikaan heidän kaikkien kykyjensä kehittymisen, minkä ansiosta häviää pakottava välttämättömyys sitoa jokainen työntekijä yhteen tiettyyn ammattiin. Yleinen polyteknillinen opetus antaa ihmisille mahdollisuuden valita työnsä vapaasti taipumustensa mukaisesti.

Kommunismi on työväenluokan taistelun lopullinen päämäärä, työtätekevien joukkojen ihanne, korkein ja oikeudenmukaisin yhteiskunta maailmassa. Miksi ei nyt heti voida luoda tätä kaikkein oikeudenmukaisinta, kommunistista yhteiskuntajärjestelmää? Syy on siinä, ettei voida toimia mielivaltaisesti, vastoin yhteiskunnallisen kehityksen lakeja. Siirtyminen sosialismista kommunismiin on lainmukainen prosessi, jota ei voida mielivaltaisesti rikkoa, eikä yhteiskunta voi mennä sosialistisen kehitysvaiheen ohi.

Työn mukaan tapahtuvan jaon sosialistinen periaate pitää tasanjakoa mahdottomana. Tasanjako johtaisi epäoikeudenmukaiseen jakoon; sekä huonot että hyvät työntekijät saisivat yhtä suuren osuuden. Ihmisillä ei olisi aineellista kiihoketta työn tuottavuuden kohottamiseen, tuotteiden määrän lisäämiseen eikä tuotannon tekniikan parantamiseen.

Socialismin oloissa työ tulee jo miljoonille ihmisille elämän tarpeeksi, kunnian asiaksi ja moraaliseksi velvollisuudeksi. Tehävä sisältyy siihen, että kommunismiin siirryttäessä kasvatetaan *kaikissa* ihmisissä kommunistista suhdetta työhön ensimmäisenä elämäntarpeena, joka tuottaa iloa ja luomisen tyydytystä. Socialismin oloissa, jolloin on vielä paljon raskasta ja vähätuottoista työtä, ei läheskään kaikilla ole voinut kehittyä kommunistista suhdetta työhön. Kapitalismin tilalle tullessa yhteiskunnassa, joka ei vielä ole taloudellisesti täysin kypsänyt kommunismiin verraten ja jossa niin talouselämässä kuin ihmisten tajunnassakin esiintyy kapitalismin jäänteitä, ihmiset eivät ole vielä valmiit työskentelemään voimiensa ja kykyjensä mu-

kaan ilman tiettyä yhteiskunnallista valvontaa työn ja kulutuksen määrään nähden. V. I. Lenin on sanonut: „Siihen saakka, kunnes kommunismin 'korkeampi' vaihe tulee, sosialistit vaativat yhteiskunnan ja valtion taholta mitä tiukinta työn ja kulutuksen määrän valvontaa...”¹

Sosialismissa ei tuotanto vielä saavuta sellaista tasoa, että se voisi täydelleen tyydyttää kaikkien ihmisten tarpeet. Kommunismiin siirtyminen voi tapahtua ainoastaan sillä ehdolla, että kehittyneimpien kapitalististen maiden tuotannon taso tulee saavutetuksi ja ylitetyksi, että saadaan aikaan korkeampi työn tuotavuus kuin kapitalismissa.

Sosialismin ja kommunismin välillä ei ole seinää, joka erotaisi nämä yhteiskunnallisen kehityksen vaiheet toisistaan. Siirtyminen sosialismista kommunismiin on kehitystä yhden ja saman yhteiskunta- ja talousmuodostuman rajoissa. Kommunismi kasvaa esiin sosialismista ja on sen suoranaista jatkoa.

Olisi väärin odottaa, että kommunismi ilmaantuisi jotenkin odottamatta. Neuvostoliitto on jo astunut laajamittaisen kommunistisen rakennustyön kauteen, jonka aikana luodaan kaikki kommunismin aineelliset sekä henkiset edellytykset. Kommunistiset työn muodot kehittyvät yhä enemmän jo nykyoloissa.

Kommunististen perusteiden kehittämässä tuotannon alalla esittävät suurta osaa kommunistisen työn prikaatit, jotka saavat yhä suuremman levinneisyyden. Pääasia tässä liikkeessä on taistelu kapitalismiin verraten korkeamman työn tuottavuuden puolesta toverillisen kilpailun ja keskinäisen avun pohjalla nykyaikaista tekniikkaa soveltaen. Kuvaavaa on, että kommunistisen työn prikaatit ovat etumaisia tuotannossa, huolehtivat työläisten sivistyksellisen ja teknillisen tason kohottamisesta, heidän aktiivisuudestaan yhteiskunnallisessa elämässä ja inhimillisen yhteiselämän perussääntöjen mallikelpoisesta noudattamisesta.

Sosialismin vallitessa perustetaan sellaisia kansalaisten tarpeiden tyydyttämisen yhteiskunnallisia muotoja kuin yhteisruokailu, internaattikoulut, lastenseimet ja -tarhat. Huomattava ja jatkuvasti kasvava osa aineellisista ja sivistyksellisistä hyödykkeistä jaetaan yhteiskunnan jäsenten kesken riippumatta heidän työnsä määrästä ja laadusta, toisin sanoen maksutta.

¹ V. I. Lenin, Teokset, 25. osa, s. 475.

Yhteiskunta käyttää paljon varoja kansalaisten maksuttomaan opetukseen ja terveydenhoitoon, eläkehuoltoon ja suuriperheisten tukemiseen, kerhotalojen ja kirjastojen maksuttomaan palveluun. Tulevaisuudessa yhteiskunnan menot kansalaisten palveluun suurenevät edelleenkin. Yhteiskunnallisten kulutusvarantojen tämän osan kasvaminen on tärkeä edellytys asteittaiselle siirtymiselle kommunistisen jakoperiaatteen toteuttamiseen.

Jo sosialismi merkitsee kapitalismiin verrattuna valtavaa edistysaskelta yhteiskunnallisissa suhteissa, se saattaa voimaan sosialistisen tasa-arvoisuuden. Se ei kuitenkaan vielä ole täydellistä tasa-arvoisuutta, mikä johtuu taloudellisen kehityksen riittämättömästä tasosta, yhteiskunnan luokkajakautumisen jäännöksistä.

Kommunismissa on kaikkien ihmisten asema yhteiskunnassa tasa-arvoinen, yhtäläinen. Yhtenäisen kommunistisen omistumuodon mukana muodostuu yhteiskunnan kaikkien jäsenten yhtäläinen suhde tuotantovälineisiin, ja jaossa tulee voimaan täydellinen tasa-arvo. Jokainen saa niin paljon aineellisia ja kulttuurihyödykkeitä kuin hän tarvitsee tervettä, sisältörikasta elämää ja luovaa toimintaansa varten.

Yhteiskunnan kaikki jäsenet saavat tasaveroiset mahdollisuudet sivistyksen hankkimiseen sekä työalansa ja toimensa vapaaseen valintaan huomioon ottaen yhteiskunnan edut. Työn luonteen muuttuminen ja sellaisten työalojen häviäminen, jotka eivät vaadi ammattitaitoa, muodostavat samanlaiset ehdot kaikkien ihmisten työlle ja toiminnalle. Tällöin häviävät myös miehen ja naisen väliltä kaikki tosiasiallisen eriarvoisuuden jäännökset, jotka johtuvat vanhan elintavan jäänteistä ja kotitalouden rasiuksista.

Kommunistinen tasa-arvoisuus ei ilmaannu äkkiä jossakin kaukaisessa tulevaisuudessa, vaan sitä luodaan laajamittaisen kommunistisen rakennustyön kestäessä. Yhteiskunnallisen rikkaiden kasvaessa supistuu eroavuus työpalkkojen korkeamman ja alemman tason väliltä. Jo lähimmän 10 vuoden kuluessa Neuvostoliitossa häviää pienipalkkaisten työläisten ja toimihenkilöiden ryhmä sen johdosta, että työ, joka ei vaadi ammattitaitoa, muuttuu ammattitaitoa vaativaksi. Yhteiskunnalliset kulutusvarannot kasvavat nopeasti johtaen välittömästi kommunistiseen jakotapaan. Yhteiskunta ei kulje jakotavan tasa-arvoisuu-

teen tasanjaon kautta, vaan siten, että yhteiskunnallisten varantojen kasvu on sopusoinnussa aineellisen kiinnostuksen periaatteen, työn mukaan maksettavan palkan kanssa.

Siirtyminen sosialismista kommunismiin on siis prosessi, joka tapahtuu keskeytyttä, asteittain ja jossa tulevaisuuden ainekset kietoutuvat yhteen nykyisyyden kanssa.

Esimerkiksi kaikkien ihmisten tarpeiden tyydyttäminen välttämättömissä, kohtuullisissa rajoissa voi tulla maassamme toteutetuksi jo lähitulevaisuudessa. Mutta kommunistinen rakennustyö ei pääty tähän. Kysymys on siitä, että itse ihmisiä on valmennettava työskentelemään vapaaehtoisesti kykyjensä mukaan yhteiskunnan hyödyksi. Niin ollen täytyy ihmisten tarpeiden täydellinen tyydyttäminen yhdistää joksikin ajanjaksoksi työn normitukseen. Se merkitsee, että jo tällöin saavutetaan kulutushyödykkeiden runsaus ja että kaikkien ihmisten kohtuulliset tarpeet voidaan täysin tyydyttää, mutta vielä toistaiseksi jää voimaan jaon riippuvaisuus yhteiskunnan jokaisen jäsenen työpanoksesta.

Sosialismin kasvaminen ja muuttuminen kommunismiksi tapahtuu asteittain, mutta tätä muuttumista ei ole käsitettävä jonkinlaiseksi hitaaksi liikkeeksi. Päinvastoin, se edellyttää tuotantovoimien ja kulttuurin voimakasta kehitystä, todella vallankumouksellisia harppauksia tuotannon, tieteen ja tekniikan kehityksessä. Sosialismin asteittainen kasvaminen kommunismiksi merkitsee ensiksi, että se on enemmän tai vähemmän pitkäaikaista aineellisten ehtojen ja henkisten edellytysten valmistelu-prosessia siirtymiselle kommunismin alemmasta vaiheesta sen korkeampaan vaiheeseen; toiseksi että tämä siirtyminen ei tapahdu yhteiskuntajärjestelmän väkivaltaisena vaihtumisena toiseen, vaan elimellisenä kehityksenä korkeampiin asteisiin samalla yhteiskunnallisella perustalla — tuotantovälineiden yhteiskunnallisen omistuksen vallitessa. Sosialismista kommunismiin siirtymisen prosessissa kasvaa yhä nopeammin työtä-tekevien aineellinen hyvinvointi tuotannon kasvun pohjalla. Sosialismin lainmukainen kasvu kommunismiin voi nopeutua tuotannon korkean kehityksen tuloksena. Siirtyminen kommunismin korkeampaan vaiheeseen tapahtuu silloin, kun työ muuttuu kaikille ensimmäiseksi elämäntarpeeksi ja kun aikaansaadaan kaikkien aineellisten ja henkisten hyödykkeiden runsaus.

Silloin yhteiskunta siirtyy täydellisesti toteuttamaan kommunistista periaatetta: „Jokainen kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan.”

Vallankumouksellinen siirtyminen sosialismiin ja sitten asteittainen siirtyminen sosialismista kommunismiin on maailman kaikkien maiden yhteinen kehitystie. Sosialistisen maailmanjärjestelmän olemassaolo on avannut kaikille sosialistisille maille mahdollisuuden edetä kommunismia kohti yhtenäisenä rintamana. Tämän yhteisen kehityksen perustana ovat yhteistyön ja keskinäisen avun suhteet.

Sosialistisen vallankumouksen eriaikaisuus sekä taloudellisen ja sivistyksellisen kehityksen erilainen taso eri maissa aiheuttaa sen, että sosialismin rakentaminen ja siirtyminen laajan kommunistisen rakennustyön kauteen tapahtuu eri maissa eri aikoina. Asiaa ei kuitenkaan saa käsittää siten, että yksi sosialistinen maa voisi siirtyä kommunismiin, toteuttaa kommunistiset tuotanto- ja jakoperiaatteet, mutta toiset maat jäisivät jonnekin kauas taakse, sosialistisen yhteiskunnan rakentamisen alkuasteelle. Marxisin-leninismin teoria ja käytännöllinen kokemus osoittavat, että sosialismin maat, käyttämällä menestyksellisesti hyväkseen sosialistisen järjestelmän tarjoamia mahdollisuuksia, tulevat jokseenkin samanaikaisesti, saman historiallisen kauden aikana, siirtymään kommunistisen yhteiskunnan korkeampaan vaiheeseen. Se on uusi historiallinen lainmukaisuus, joka on ominainen sosialistiselle maailmanjärjestelmälle.

Viitoittaessaan sosialistisen yhteiskunnan kehityksen näköaloja Lenin esitti ja perusteli väittämän, että eräät aikaisemmassa kehityksessään jälkeenjääneet maat voivat sosialististen maiden tukemina siirtyä sosialistiseen järjestelmään ja sitten tiettyjen kehitystasojen kautta kommunismiin, sivuuttaen kapitalistisen kehitysvaiheen. Tämän Leninin ajatuksen on elämä loistavasti vahvistanut. Kun Venäjällä tapahtui sosialistinen vallankumous, elivät monet maan itäisten syrjäseutujen kansat vielä kapitalismia edeltäneissä olosuhteissa tai vasta alkoivat siirtyä kapitalismiin. Kehittyneempien sosialististen kansakuntien, erityisesti Venäjän sosialistisen kansakunnan avulla näiden kansojen onnistui siirtyä sosialismiin joutumatta kokemaan kaikkia kapitalistisen kehityksen mukanaan tuomia kärsimyksiä. Ja nyt näemme, miten eräät kansandemokratian maat, joissa

vielä hiljattain olivat vallitsevina kapitalismia edeltäneet suhteet, kehittyvät menestyksellisesti sosialismin tietä nojautuen sosialistisen maailmanjärjestelmän tukeen.

Epäilemätöntä on, että sosialistiset maat tulevat etenemään kohti kommunismia yhtenäisenä rintamana, vaikka tietty ero niiden kehitystasossa voi jonkin aikaa säilyä. Eräissä maissa kommunismin idut ilmaantuvat ja kehittyvät aikaisemmin, toisissa jonkin verran myöhemmin. Yhteiskunnassa, kuten luonnossakin, vaikuttavat eräät yleiset lainmukaisuudet. Missä lumi aikaisemmin sulaa, siellä työntyy vihreys nopeammin esiin. Mutta kevät on kevät, elämä pääsee kaikkialla joka päivä oikeuksiinsa ja vihreys tasoittuu nopeasti. Sosialismin kasvaminen ja muuttuminen kommunismiksi on sosialistisessa maailmanjärjestelmässä samanlainen lainmukainen prosessi, jota ei voida kiertää, samoin kuin ei voida pysäyttää tai ohittaa aikaa.

Sosialististen maiden eteneminen kommunismia kohti yhtenäisenä rintamana edellyttää niiden taloudellisen perustan kehittämistä ja lujittamista. Kehityksen kulussa tulevat toinen toisensa jälkeen katoamaan ne taloudelliset esteet, jotka erottivat näitä maita kapitalismin aikana. Ollaan menossa kaikkien kansakuntien työtätekevien yhtenäisen suunnitelman mukaan säätelemän eheän maailmantalouden muodostumista kohti.

Sosialistisen maailmanjärjestelmän jatkuvasti kasvaessa ja lujittuessa tulevat sosialistiset maat kehittymään yhä menestyksellisemmin, ja niin ollen muodostuvat nopeaa vauhtia edellytykset siirtymiselle kommunismin ensimmäisestä vaiheesta toiseen kaikissa sosialismin maissa.

Sosialistisessa talousjärjestelmässä vaikuttaa suunnitelmallisen, tasasuhtaisen kehityksen laki, minkä johdosta ero eri maiden talouden ja kulttuurin kehitystasossa pienenee jatkuvasti, ja kaikkien sosialististen maiden taloudellisen ja sivistyksellisen kehityksen yleinen linja tasoittuu.

On tunnettua, että kapitalismin oloissa eri maiden talous- ja kulttuurielämän kehityksessä ei ole eikä voi olla tasoittumista. Taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuus on imperialismin ehdoton laki. Kapitalistisessa maailmassa eräät maat riistäytyvät kauas edelle ja tukahduttavat niiden maiden kehitystä, jotka ovat tuomitut pitkäaikaiseen jälkeenjääneisyyteen.

joten toisten maiden edistys on aikaansaatu heikosti kehittyneiden ja riippuvaisten maiden säälimättömän riiston ja rosvouksen kautta.

Sosialistisen maailmanjärjestelmän suuri paremmuus ilmenee siinä, että taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuuden laki ei sen piirissä ole enää voimassa ja että tämä järjestelmä on vapaa kaikista tuon lain mukanaan tuomista epäkohdista ja kommelluksista.

Sosialistisen järjestelmän maiden väliset suhteet rakentuvat keskinäisen avun, ystävyuden ja yhteistyön pohjalle. Sosialismin ja kommunismin rakentamisen edut vaativat jokaista sosialistista maata yhdistämään oman kansallisen taloutensa lujittamisessa ja kehittämässä suorittamansa ponnistukset niihin ponnistuksiin, joita tehdään koko sosialistisen ystävyysliiton piirissä taloudellisen yhteistyön lujittamiseksi ja laajentamiseksi. Sosialististen maiden talouselämän yleisen tason kohoaminen ja tasoittuminen saavutetaan ennen kaikkea siten, että kukin maa käyttää täysin määrin hyväkseen omia sisäisiä voimavarojaan ja mahdollisuuksiaan ja että käytetään tehokkaasti hyväksi sosialistisen maailmanjärjestelmän suomia etuja. Aikaisemmin takapajulla olleiden maiden nopea kehitys jouduttaa koko sosialistisen maailmanjärjestelmän etenemistä. Tuotantovoimien kehityksen nopea vauhti on sosialismin yleinen lainmukaisuus, jonka sosialistisen maailmanjärjestelmän kaikkien maiden kokemus todistaa.